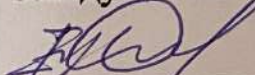

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ
СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

 Н. Ф. Ржевська

« ___ » _____ 20__ р.

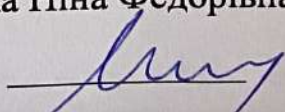
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»

**ТЕМА: «ІНФОРМАЦІЙНІ ВАЖЕЛІ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН
НАДДЕРЖАВИ І ПОТЕНЦІЙНОЇ НАДДЕРЖАВИ (НА ПРИКЛАДІ
АМЕРИКАНО-КИТАЙСЬКИХ ВІДНОСИН)»**

Виконавець: здобувач вищої освіти 6 курсу, 608 М групи, Філоненко Дарія
Миколаївна

Керівник: д.п.н., доц., завідувач кафедри міжнародних відносин, інформації та
регіональних студій, Ржевська Ніна Федорівна

Нормоконтролер

(підпис)

Олексій МЕНДРИН

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ РОЛІ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....	7
1.1. Інформація як чинник світової політики.....	7
1.2. Вплив інформаційної революції на розвиток сучасних міжнародних відносин.....	16
1.3 Чинники забезпечення міжнародної інформаційної безпеки	22
РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АМЕРИКАНО-КИТАЙСЬКИХ ВІДНОСИН....	30
2.1. Сучасні концепції зовнішньої політики США. Поняття наддержави та єдина наддержава.....	30
2.2. Китай як потенційна наддержава	36
2.3. Сучасні політичні відносини США та Китаю: інформаційний вимір.....	41
РОЗДІЛ 3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЧИННИК КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ США ТА КИТАЮ.....	49
3.1. Конфлікт інтересів наддержави та потенційної наддержави.....	49
3.2. Оптимальний сценарій врегулювання конфлікту.....	63
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інформація стала одним із найважливіших ресурсів у міжнародних відносинах. Інтернет та інші інформаційні технології більше не є периферійною силою у веденні світових справ. Навпаки, вони є потужним двигуном змін. Стратегічне значення інформаційної діяльності полягає в тому, що вона є ефективним інструментом, що долає державні кордони, передає новини по всьому світу та впливає на міжнародні та внутрішні справи. Інформація лежить в основі політичного, економічного та військового розвитку, тому світові держави ведуть боротьбу за неї.

Інформаційний супровід нині, значною мірою, впливає на формування міжнародних відносин. Більшість дослідників також дійшли висновку, що нерівний доступ до інформації в міжнародних відносинах є основною причиною появи диференціації між країнами.

Значна кількість держав досі не мають широкого доступу до інформаційних ресурсів. Інтернет зробив доступ до інформації можливим, породжуючи інформаційні війни та кібератаки. Разом із тим, поглиблення інформатизації світової спільноти породжує цілий комплекс негативних геополітичних наслідків.

Наразі, деякі уряди та їхні лідери не до кінця розуміють важливість інформації в міжнародних зв'язках. Це незнання призводить до того, що інформаційній безпеці приділяється мало уваги. Інформаційна революція істотно знизила, а то й повністю усунула здатність урядів контролювати інформацію, одержувану населенням.

Наявність інформаційної технології є настільки важливим фактором, що той, хто використовує цю технологію, повинен також підкорюватися величезним соціальним змінам. Інформація зараз є стратегічним ресурсом, який має управлятися ефективно для того, щоб досягти переваги. Через те, що вона відіграє таку значиму роль, будь-яка дія, присутня в інформаційній сфері, може мати наслідки як для будь-якої держав, так і для людства в цілому.

Технології інформаційної епохи формують оточення, де ведуться бойові дії, більш динамічні та непередбачувані. Це робить національні економіки більш чутливими до глобального розвитку, підвищує культурну та політичну свідомість частини населення світу та підживлює радикальні рухи, що підживлюють світову дестабілізацію.

Держави втрачають конфіденційність, стають відкритими до кібератак, а також нездатними використовувати інформацію та комунікаційні технології для просування своїх національних інтересів. Кількість, технічний рівень та доступність інформаційних ресурсів вже зараз визначають рівень розвитку країни та її статус у світовому співтоваристві та, безперечно, стануть вирішальним показником цього статусу найближчим часом.

Особлива стурбованість у цьому плані виникає у зв'язку з розробкою, застосуванням та розповсюдженням інформаційної зброї, внаслідок чого стають можливими інформаційні війни та інформаційний тероризм, здатні викликати світові катастрофи, руйнівні наслідки яких можна порівняти з наслідками застосування зброї масового знищення. Саме тому, важливо не просто вміти поглинати інформацію та використовувати її у власних цілях, а й аналізувати її, обробляти та працювати лише з перевіреними джерелами.

Мета роботи – на ґрунті результатів аналізу щодо впливу інформації на сучасні міжнародні відносини, встановити особливості інформаційного супроводу двосторонніх відносин, наддержави та потенційної наддержави, на прикладі американо-китайських відносин.

Досягнення поставленої мети є можливим завдяки виконанню наступних **дослідницьких завдань**:

- виявити особливості процесу інформатизації в міжнародних відносинах;
- оцінити ступінь впливовості інформаційних ресурсів на розвиток міждержавних відносин;
- визначити основні проблеми американо-китайських відносин на сучасному етапі;

– встановити оптимальні шляхи врегулювання протистояння між обраними державами та роль інформаційного чинника в їхньому становленні.

Об'єктом дослідження є американо-китайські відносини.

Предметом – особливості інформаційного супроводу двосторонніх відносин наддержави та потенційної наддержави.

Методи дослідження. При написанні дипломної роботи було використано наступні дослідницькі методи: метод порівняльного аналізу, аналіз останньої зібраної інформації та сценарний метод.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були представлені в тезах доповіді на X Всесвітньому конгресі «Авіація у ХХІ столітті» – « Передбачення та запобігання міжнародним конфліктам» та в матеріалах, представлених на конкурс досліджень «Завтра.UA» – «Американські моделі врегулювання конфліктів».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних інформаційних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ РОЛІ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1. Інформація як чинник світової політики

У сучасному світі інформаційна сфера відіграє дедалі значиму роль. Як наслідок, для вироблення адекватної державної політики надзвичайно актуальним стає визначення логіки і пошук механізмів впливу інформаційного середовища на систему політико-комунікативних відносин.

Особливого значення ця проблема набуває в умовах, коли інформація стає одним із засобів вирішення геополітичних завдань і використовується як засіб формування певної соціально-політичної платформи для просування інтересів регіональних і глобальних гравців світової політики на території інших країн. Відображенням теоретичної цінності та актуальності вивчення проблеми інформаційного впливу є значний обсяг різнопланових досліджень і зростаючий інтерес до них як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників.

Відмінною рисою нової стадії міждержавних відносин, що розвиваються на тлі формування й стрімкого розгортання глобального інформаційного простору, є культурно-ідеологічна експансія. Актори сучасного політичного процесу задля вирішення поставлених завдань долучаються до використання цілеспрямованих і спеціальних інформаційних технологій. При цьому, масштаби використання і характер зазначених прийомів впливу дають змогу вести мову про інформаційно-комунікативну революцію в політичній сфері [1].

У контексті нової реальності, що твориться в результаті зазначеної революції, початково неполітичні суб'єкти соціокультурного процесу та їхня діяльність наповнюються політичним змістом. Зокрема, досягнутий нині рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість якісно змінювати традиційні політичні інститути, на кшталт систем електронного голосування, електронного уряду тощо. Поряд із цим змінюються форми, способи й методи

політичного впливу на соціально-політичний простір як у середині держав, так і на міжнародній арені, що, у свою чергу, істотно корегує політичні відносини як такі.

Внаслідок зазначеної еволюції відбувається своєрідна медіатизація політики як процесу поглиблення залежності та взаємозалежності політики й мас-медіа, що, на думку сучасних дослідників, є фундаментальною тенденцією сучасності [2].

При цьому, така трансформація політики є безпосереднім і об'єктивним наслідком розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Розвиток інформаційного суспільства визначає зростаюче значення інформації у перетворювальній діяльності, наближення її виробництва безпосередньо до виробничої діяльності, вдосконалення соціальної структури суспільства, сучасних умов його існування та розвитку інтенсивних форм інформаційного обміну в суспільстві.

Розвиток соціальної інформатизації відбувається під впливом змін середовища, де розгортається сучасна цивілізація, та соціальних проблем, що виникають у процесі еволюції людського суспільства. Глобальна інформатизація, за своєю суттю, є інструментом соціальної відповіді на негативні виклики сучасності, інструментом мобілізації творчої активності людей, тобто найпродуктивнішою відповіддю на реалії сучасності.

Можливо, логіка розвитку попередніх сучасних цивілізацій, навіть за високих темпів, була порушена саме через низький рівень інформаційного забезпечення у цивілізаційному вимірі, відсутність демократії у доступі до знань та низький рівень творчості.

Усі ці істотні зміни в інформаційній сфері зумовили наростаючі темпи виробництва нової інформації, збільшення обсягу інформації, що циркулює в соціальних інформаційних мережах, а значить, і небачене раніше все зростаюче інформаційне навантаження на людську свідомість. Ці реалії ґрунтуються на необхідності реалізації основних принципів даного суспільства: підвищення продуктивності в інформаційному полі, підвищення ефективності використання інформаційних ресурсів.

У цьому контексті слід зазначити, що проблеми, що стоять перед сучасною цивілізацією, вимагають підвищення ефективності пізнавальної діяльності суспільства, творчої діяльності дедалі більшої кількості його представників. Відповідно, пізнавальний процес вимагає все більшого інформаційного ресурсу, необхідного для підвищення ефективності використання загальнодоступної інформації.

Вважаючи технології, переважно, аполітичним інструментом у дисципліні «міжнародні відносини», деякі дослідники недооцінюють амбівалентний характер інформаційних технологій у глобальних справах [3].

Неоднозначним є вплив технологій на глобальну політику. Через вузькі уявлення про технології, як аполітичний інструмент, роль інформації є недооціненою в глобальних справах [4].

Різні учасники можуть використовувати одну і ту ж технологію для різних цілей. Великі соціотехнічні системи, особливо на просунутих стадіях свого розвитку, набувають якості квазіакторів, глибоко формують можливості системної взаємодії, просторово-часові відносини, здатність різних акторів діяти.

У рамках цього загального шляху розвитку різні актори (держави, компанії, окремі особи) можуть використовувати чи намагатися формувати технології по-різному, залежно від власних інтересів, потреб та бажань у рамках технологічних обмежень, тим самим посилюючи амбівалентність технології у світових справах.

Наприклад, подвійний вплив інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) на освіту та здатність людей взаємодіяти один з одним, обмінюватися ідеями та більш ефективно координувати політичні дії на глобальному рівні. ІКТ також широко використовуються іншими недержавними суб'єктами, такими як терористичні групи, для координації, планування та здійснення атак, а також для вербування нових членів [5].

За іронією долі, зростаюча кількість конфліктів між державними та недержавними суб'єктами продовжила термін служби старих технологій, таких як відео чи аудіозаписи, які нині знайти важче, ніж мобільні телефони. Навіть існує спеціальна програма Tech-IR, спрямована на вивчення зв'язку між технологіями та

міжнародними відносинами, дослідження нових політичних загроз, викликаних дедалі технологічнішим світом.

Tech-IR завжди вважала технологічні інструменти одним із наріжних каменів політичного мислення та дій. Зокрема, інститут, що працює з цією програмою, розробив спеціальні навички у галузі космічної політики, сектора, який перебуває на перехресті між національною, міжурядовою та багатосторонньою політикою. Представники інституту також нещодавно опублікували різні дослідження та аналізи у кібер-секторі, області, в якій використання інструментів, пов'язаних з інформаційними технологіями, розширюється.

У рамках програми Tech-IR політичні аспекти ІКТ є стратегічною метою, починаючи з космічного сектора і кібернетики і закінчуючи новими елементами. Технологічні інновації, цифровий сектор, штучний інтелект разом із проривними технологіями – це політичні питання, що мають багатий потенціал [6].

У новому технологічному світі ми маємо зіткнутися з проблемами, пов'язаними з такими питаннями, як права особистості, стабільність демократії, вплив законів ЄС та геополітика технологій. Таким чином, тісний зв'язок між технологіями та міжнародними відносинами стає все більш нагальною проблемою, яка заслуговує на увагу аналітичних центрів через її вплив на суспільство в цілому та на його учасників. Нині технології необхідно аналізувати та розуміти як політичне явище.

Програма Tech-IR була створена з метою привернути увагу до цього швидкозростаючого нового сектору і як невід'ємна частину місії Інституту, що працює над розумінням та перетворенням міжнародних тенденцій у політику для Європи та всього світу.

Інформаційна революція істотно знизила, якщо не повністю усунула здатність урядів контролювати інформацію, що отримується населенням. Наявність інформаційної технології є таким важливим чинником, адже той, хто використовує цю технологію, має також змиритися зі значними соціальними змінами. Той же, хто відкидає цю технологію, зіткнеться із ризиком фізичного знищення. Internet став дуже популярним джерелом інформації та каналом зв'язку. Він показав, як важко здійснювати контроль над інформацією.

Зміст друкованих видань ЗМІ і телебачення набагато легше контролювати – кількість продуктів обмежена, а аудиторія є пасивною. В Internet же кожний є і споживачем, і виробником.

Інформаційна революція змінює вигляд інститутів. Вона усуває ієрархії, розпилює і перерозподіляє владу (часто у бік менших елементів), перетинає і перекроює кордони, розширює горизонти часу і простору. Інформаційна революція посилює важливість мереж (наприклад, соціальної або комунікаційної). Вона дає можливість різним дійовим особам зв'язуватися, консультуватися, координувати один з одним дії на великих відстанях і з кращою інформацією, ніж до того [7].

Інформаційна революція буде причиною зрушень у конфлікті між суспільством та методами військових дій – конфлікти на рівні суспільства і бойові дії у сфері управління та контролю на військовому рівні.

Обидва типи пов'язані з інформацією, вони також є лише формами війни за інтелект суспільства або військові таємниці. Інформаційна технологія є «великим зрівнювачем» для держав, як в мирний час, так і під час війни. Ця технологія не знає державних кордонів і розповсюджується по всьому світу.

Багато компонентів і систем доступні на міжнародному ринку. Інформаційна революція створила оточення, де державний суверенітет зазнає перегляду. Саме тому, конфлікт між державами і недержавними об'єднаннями так само вірогідний, як і конфлікт між двома державами.

Під міжнародною інформацією в широкому змісті слова розуміють інформацію, що циркулює між державами і використовується у керуванні міжнародними процесами. У вузькому розумінні – це інформація, що відбиває взаємовідносини держав. До головних видів міжнародної інформації відносяться: економічна, політична (дипломатична), правова, науково-технічна, естетична, історична і спортивна [8, с. 23].

Відмінність між видами міжнародної інформації визначається відмінностями джерел її виникнення, що знаходяться в політичній, ідеологічній та інших сферах діяльності держав. Наприклад, політична інформація є відбитком політичної сфери життя держав, сукупністю повідомлень про явища і процеси, що протікають у цій

сфері. Завдання політичної інформації – формування в суспільстві глибоких і тривалих політичних переконань. Ця інформація виконує управлінські, комунікативні (забезпечення спілкування держав), науково-пізнавальні, навчально-виховні та агітаційно-пропагандистські функції.

Кількісні характеристики і якісний склад міжнародної інформації, що використовується державними, громадськими організаціями для координації їхньої різнобічної діяльності, визначаються рівнем розвитку суспільства.

Отже, інформація наразі є важливою складовою міжнародних відносин, вищим, найбільш складним і різноманітним видом взаємовідносин, що мають забезпечувати злагоджене функціонування всієї сукупності державних, господарських і громадських організацій.

Становлення інформаційного суспільства нероздільне з процесом політичної медіатизації як індикатором інтенсивності розвитку нової інформаційної епохи. Цей процес наочно свідчить про зміну місця й ролі медіа в сучасному суспільстві, забезпечує реалізацію основних принципів, свобод у демократичній державі, а медіа стають невід’ємним елементом інформаційно-комунікативної системи політикуму, який у свою чергу активно використовує медіа для здійснення впливу на суспільство.

Розвинуті інформаційно-комунікаційні технології істотно розширюють можливості контролю масової свідомості, сприяють підвищенню ефективності використання маніпулятивних технологій з метою впливу на політичну поведінку окремих груп населення, або навіть великих соціальних верств.

Ефективне управління інформаційно-комунікативними потоками і технологіями стає дієвим інструментом і вирішальним ресурсом політичної влади, що за рахунок цілеспрямованого управління політичною інформацією досягає максимально можливих результатів з відносно малими затратами.

Разом з тим стрімкий розвиток інформаційних технологій, що привів до виникнення феномену інформаційного суспільства, не лише змінив методологію політичної влади, а й створив умови для формування нової якості громадянської участі у політичному процесі. Поряд із істотним спрощенням організації горизонтальної комунікації між учасниками традиційних форм соціальних рухів

виникають нові мережеві структури, що забезпечують швидке залучення громадян у процес координації спільних дій, вироблення і прийняття рішень як на локальному, так і на національному й навіть на глобальному рівнях. [9]

Нові реалії інформаційного суспільства вносять зміни не тільки у внутрішню політику доволі різних за рівнем розвитку країн, але й у відносини між ними, в діяльність міжнародних організацій, суспільних рухів, фінансових груп, злочинних угруповань, окремих осіб. Змінюється предмет міжнародних відносин та методи їхньої реалізації, і часто осмислення сучасних міжнародних відносин без урахування ролі інформаційних технологій є просто неможливим [10].

Такі якісні зміни повинні знаходити своє відображення в процесах прийняття зовнішньополітичних рішень. Новітні технології роблять міжнародні відносини більш динамічними та непередбачуваними, а національні економіки – чутливими до глобальних процесів, що суттєво знизило здатність урядів контролювати інформаційні потоки. Уряди більшості країн лише шукають механізми, які даватимуть змогу пристосуватися до нових реалій, беручи за основу різні стратегії.

Зокрема, США переконані в тому, що інформаційне суспільство настало і необхідно повною мірою скористатися наслідками інформаційної революції як у внутрішній політиці, так і в глобальних масштабах. Країни Західної Європи зорієнтовані передусім на отримання економічної вигоди за умови збереження існуючих культурних та суспільних цінностей.

В Азійсько-Тихоокеанському регіоні цінність інформаційної революції вбачають насамперед у можливості економічного зростання та виході на світові ринки в інформаційно-технологічному сегменті. На Близькому Сході правлячі еліти стурбовані можливим впливом інформаційного суспільства на населення і, як засвідчили останні роки, не безпідставно [11].

Інформація стала проблемою безпеки, що впливає на всі аспекти життя людини та можливістю контролювати інформаційні потоки, своєрідною функцією, необхідною для збереження національного суверенітету та зміцнення національної безпеки країни.

Наразі інформація є дуже важливим ресурсом у міжнародних відносинах. Однак, деякі уряди та їхні лідери не повністю усвідомили її важливість саме у цій сфері. Це нерозуміння призвело до недостатньої уваги до інформаційної безпеки, конфіденційності та схильності до кібератак, а також до нездатності використовувати інформаційно-комунікаційні технології для просування своїх національних інтересів у міжнародних відносинах.

Інформація має вирішальне значення для явища глобалізації, за допомогою якої міжнародні та місцеві проблеми та інтереси є взаємопов'язаними. Державні та субдержавні чиновники з низки країн працюють разом, щоб обмінюватися інформацією один з одним, розробляти узгоджені керівні принципи та передовий досвід, а також працювати із сучасними викликами та загрозами, пов'язаними із глобалізацією.

Політичний діяч Альфред Дікін вважає, що потік інформації, який зростає, між країнами усуває невизначеність щодо намірів один одного і підвищує прозорість, зменшуючи взаємні підозри, а також ризик неправильного сприйняття. А Вебстер стверджує, що інформаційні потоки є необхідною умовою глобалізованої економіки, особливо тих фінансових та сервісних мереж, які забезпечують безперервну роботу усіх сфер людського життя.

Країни по всьому світу розробляють можливості збору розвідувальної інформації, особливо – військової. Подібна інформація може бути застосована, наприклад, для покращення вогневої потужності та летальності, маневреності, командування та управління, оперативної сумісності та точного застосування сил.

Коли наступальні інформаційні операції використовуються національними та державними органами проти інших країн, вони можуть нести загрозу не лише окремим державам, а й міжнародному співтовариству в цілому. Відопа дипломатка Мелінда Сіммонс підкреслює, що стрімкий розвиток інформації також дозволив урядам винайти низку нових можливих способів послабити своїх супротивників.

Інформаційна війна стирає кордон між світом і звичайною війною, між фактом та вигадкою. А пропаганда здатна впливати на цілі держави та союзи без прямої військової участі, тому її можна розглядати як потужний інструмент геополітики.

Більшість суспільств стикаються з реальною загрозою нерівного доступу до поточної інформації та сучасних знань, що веде до нерівного розвитку та обміну в міжнародній торгівлі, збільшуючи розрив між інформаційно багатими та інформаційно бідними країнами та регіонами всередині них.

Інтернет та інші інформаційні технології більше не є другорядною силою в управлінні світовими справами, а є потужним двигуном змін. Стратегічне значення Інтернету полягає в тому, що він став ефективним інструментом, що руйнує національні кордони, передає інформацію по всьому світу і впливає на міжнародні та внутрішні справи [12].

Варто зазначити, що внутрішня та світова громадська думка, в тому числі і думка представників ЗМІ, стали ключовими факторами у формуванні зовнішньої політики. До цього періоду міжнародна політика здійснювалася в основному за зачиненими дверима, в умовах таємності. Протягом усього двадцятого століття ЗМІ використовували уряди для впливу на громадську думку про зовнішню політику держав на свою користь.

Коли засоби масової інформації стають каталізатором, вони впливають на стратегії та поведінку тих, хто перебуває при владі, підвищуючи обізнаність та тривогу громадськості, що призводить до тиску з метою «зробити хоча б щось». Але висвітлення у ЗМІ саме по собі не гарантує особливого впливу на зовнішню політику, незалежно від того, як і чи можуть ЗМІ безпосередньо впливати на політичні еліти як усередині країни, так і за кордоном. Висвітлення у ЗМІ не гарантує політичної реакції.

У суспільстві інформація стає промисловим продуктом, та її виробництво – однією з видів промисловості. Люди мають доступ до необмеженої кількості інформації, знання якої дозволяє їм вибудовувати спілкування з усім світовим співтовариством. Більш того, знання окремої інформації дає можливість керувати суспільством, впливати на суспільну свідомість.

Цікаво, що у суспільстві формується новий тип інформаційної культури, іменованій «екранною культурою» спілкування. Даний тип дозволяє вести діалог із людьми, які у знаходяться абсолютно у всіх куточках світу.

Інформаційне середовище створює умови не тільки для інтелектуального розвитку людини, але й для набуття нового виду діяльності, покращення матеріального становища, дозволяє людям з обмеженими можливостями соціально адаптуватися.

Таким чином, інформаційне середовище стало глобальним, і воно підкреслює одну важливу обставину сучасного міжнародного розвитку — те, що називається взаємозалежністю. Звичайно, всі держави незалежні, але водночас вони взаємозалежні, і події в одній країні спричиняють події в інших.

Таким чином, ця взаємозалежність є надзвичайно важливою, а тому в умовах глобального інформаційного обслуговування, глобального доступу до інформації дуже важливо усвідомлювати взаємодію різних засобів, джерел інформації – по-перше, у рамках національних, по-друге, у рамках глобальних. Коли ми подивимося на реальність сучасного світу, то побачимо, що справді є глобальні засоби масової інформації, які обслуговують весь світ і всі країни значною мірою.

1.2. Вплив інформаційної революції на розвиток сучасних політичних відносин

Останнім часом інформаційна революція стала однією з найчутливіших тем у контексті міжнародного діалогу, що триває, для аналізу наслідків інформаційної революції та різних способів контролю за розвитком подій на міжнародній арені. Це робиться в той час, коли виникають деякі питання щодо переваг глобалізації для фінансових аспектів економіки, політики, культури, ідеології, засобів масової інформації та комунікації у сучасних міжнародних відносинах.

Технологічна революція зв'язку та інформатики, що розпочала свої перші кроки з вторгненням людства в космічний простір першого супутника, що належить землі, стала рушійною силою глобалізації, продовженням етапів економічних успіхів в історії людства. Революції в галузі телекомунікацій та інформатики перевищили можливості. Міжнародні електронні газети та журнали вважаються одним із важливих засобів у процесі обміну міжнародними ЗМІ через наявний величезний

потенціал, чи то технічний, людський чи фінансовий, і саме вони є одним із ефективних засобів реалізації зовнішньої політики всього світу [14].

Важливим є те, що, так званий технічний прогрес, впливає на трансформацію влади в міжнародній системі, включаючи її характер, розподіл, джерела та прояви. Науково-технічний потенціал, ресурси знань та інформації, що становлять інтелектуальний капітал, якість якого відображається в інноваційному рівні, стають ключовими атрибутами влади. Дедалі частіше ці ресурси належать недержавним установам. Саме тому недержавні гравці набувають статусу власників влади у міжнародному середовищі, порушуючи монополію держав у цій сфері.

Технологічна міць, заснована на здатності забезпечувати прогрес, а також на застосуванні, передачі та контролі технологій, є особливим типом влади в міжнародному середовищі. Це не лише самостійний носій потенціалу, а водночас каталізатор побудови інших сфер влади, включаючи її економічний, політичний, ідеологічний, культурний та соціальний вимір.

Технічний прогрес породжує нові умови, в яких держави реалізують свої суверенні права та переслідують свої інтереси як у внутрішній, так і зовнішній політиці. Технічний прогрес змушує держави пристосовуватися до логіки функціонування в міжнародному середовищі, що характеризується мережею взаємозв'язків зі зростаючою інтенсивністю і динамікою міжнародно-політичних відносин, їх значною складністю. Процеси пристосування включають офіційне функціонування держави для виконання своїх зовнішніх функцій в одній з найдавніших сфер міжнародних відносин - дипломатії.

Слід зазначити, що прогрес науки та техніки обумовлений значенням військового виміру міжнародних відносин. Хоча розвиток військового потенціалу вже не є найважливішою детермінантою формування міжнародного порядку, що формується після періоду холодної війни, його значення – з позицій побудова міжнародної ролі держав ніхто не заперечував [15, с. 468].

Держави продовжують роботу над новими видами озброєнь, здатних протистояти сучасним загрозам внутрішньої та міжнародної безпеки. Помітною тенденцією є ширше застосування передових інформаційних технологій, які

дозволяють здійснювати точні бойові дії, створені задля досягнення поставленої мети з мінімальними втратами.

Сучасна війна може бути виграна завдяки силі знання, яке стає «суперником» зброї та тактики, що використовуються противником у військових діях. Сучасна зброя, заснована на інформації, а не на вогнепальній зброї, дозволила зменшити кількість вибухових речовин, зменшити зброю та обмежити шкоду, що є прямим результатом її надзвичайної точності.

Науково-технічний прогрес став сумісним із необхідністю охорони навколишнього середовища. Послідовні досягнення посилили панування людини над природним середовищем та дозволили максимально використати природні ресурси. Ситуація почала змінюватися в другій половині 20-х років ХХ століття, коли деякі організації почали протестувати проти некритичного ставлення до науково-технічного прогресу та його впливу на людину та природу.

Правила гри у міжнародних відносинах змінюються і ці зміни тісно пов'язані з інформаційною революцією. Починаючи з Вестфальського мирного договору 1648 року, прагнення національних держав та їх лідерів були основними рушійними силами. Протягом усього цього періоду здатність цих національних держав досягати своїх цілей спиралася на три стовпи: економічну, військову та політичну міць. З приходом інформаційної революції верховенство національної держави було поставлене під сумнів. Революція торкнулася всіх трьох стовпів національної влади, тим самим змінивши самі міжнародні відносини [16].

Інформаційна революція є корисною завдяки швидкому зростанню обробки даних та обміну знаннями. По-перше, вона покращує міжнародне безпекове середовище, поширюючи ідеали свободи, виводячи з бізнесу репресивну державну владу і допомагаючи модернізуватися давно бідним суспільствам; по-друге, підвищує стратегічну цінність вільних ринків, науки та техніки і по-третє, змінює методи ведення війни таким чином, щоб підтримувати міжнародний світ із прийнятним ризиком, незважаючи на поширення зброї масового знищення.

Революція за визначенням призводить до краху старих структур влади та виникнення нових. Каталізатором завжди були технологічні зміни. Зараз, як і в

минулі революції, технології дуже впливають на суверенітет урядів, світову економіку та військову стратегію. Саме тому, сучасна внутрішня політика майже кожної розвиненої держави включає в себе заходи щодо збереження національної безпеки.

Організація Об'єднаних Націй визначає національну безпеку як «ситуацію, за якої життєво важливі інтереси нації захищені від суттєвого втручання та порушення», а безпека — як «стан, за якого держави вважають, що немає небезпеки військового нападу, політичного тиску чи економічного примусу». Можна з упевненістю зробити висновок, що головною метою національної безпеки є захист життєво важливих політичних, економічних та стратегічних інтересів нації.

Тому, національну безпеку та національну міць в інформаційну епоху слід розглядати цілісно. Безпека — це не лише військова проблема, оскільки вона впливає на політику, національну економіку, міжнародну торгівлю та передачу технологій. Це дослідження виявляє тектонічні зміни та вплив інформаційної революції на кожен із трьох стовпів національної влади.

Сучасна інформаційна революція зумовлена технологічним прогресом у обчислювальній та комунікаційній сфері, який одночасно здешевив та спростив доступ до інформації.

За допомогою Інтернету та доступу до мільйонів веб-сайтів, онлайн-трансляцій новин, так званих подкастів та блогів величезна аудиторія тепер може швидко та скрізь отримувати інформацію завдяки наявності ноутбуків, широкосмугових підключень, бездротових мереж та інтернет-кафе. В результаті зосередження уваги на витратах, а не на швидкості, інформаційна революція призводить до «вибуху інформації» та «змінює характер урядів і суверенітету та створює розсіювання влади».

Дж. Най, до прикладу, порівнює інформаційну революцію до третьої промислової революції, що прослідувала за застосуванням пари та винаходом двигуна внутрішнього згорання.

Бурхливий розвиток інформатизації у всьому світі, зокрема в США та Китаї, проникнення її у всі сфери життєвих інтересів особистості, суспільства та держави,

безсумнівно, принесло не лише переваги, а й призвело до виникнення низки суттєвих проблем. Однією з них стала гостра необхідність захисту інформації поряд із захистом від неї. Коли економічні війни через інтеграцію національних економік стають надто небезпечними та не вигідними, глобальний військовий конфлікт може призвести до вимирання всього живого на планеті.

Війна набуває нових напрямів інформаційної війни з великою жагою до кібервійни. Сьогодні інформаційні ресурси стали таким багатством країни, як її корисні копалини, виробництво та людські ресурси. Враховуючи, що економічний потенціал дедалі більше визначається рівнем розвитку кіберструктури, пропорційно зростає і потенційна вразливість економіки до інформаційних та кібервпливів.

Більш ефективне використання інформаційних ресурсів може забезпечити міцну основу для розробки цілісної політики у сфері управління державою. Як і інші великі організації, уряд значною мірою покладається на інформацію та технології. Наразі сотні систем підтримують планування, надання послуг населенню, оцінку та внутрішнє адміністрування. Інформація та технології також важливі для внутрішнього управління на підтримку всіх функцій уряду. Він також підтримує доступ та аналіз актуальної інформації з деяких джерел, а також надає нові інструменти управління процесами.

Розвинені країни світу мають неперевершену здатність створювати та інтегрувати складні інформаційні системи. Зростаюча міць інформації для розвинених держав є перевагою перед країнами, що розвиваються [17].

Можна навіть сказати, що політика в галузі інформаційних та комунікаційних технологій виникла як дорожня карта для отримання вигоди з використання інформації та технологій як ключового фактора трансформації уряду у сферах нової дипломатії. Нещодавній розвиток інформаційних та комунікаційних технологій як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються, розширив високошвидкісну інтерактивну цифрову мережу, докорінно змінивши те, як національні держави спілкуються одна з одною в міжнародній системі.

Нова дипломатія, заснована на інформаційному віці, потрібна, якщо ми хочемо відродити інтерес державної громадськості до зовнішньої політики.

Таким чином, наразі, інформація змінює ставлення до влади у світовій політиці засобами, які традиційні теорії міжнародних відносин ще серйозно не розглядали. Зокрема, це призводить до значних змін у чотирьох основних галузях жорсткої та м'якої сили. Варто пам'ятати, що жорстка сила відноситься до матеріальних сил, таких як військові та економічні важелі, тоді як м'яка сила передбачає символічні сили, такі як ідеологічні, культурні чи моральні заклики.

Основні зміни, очевидно, відбуваються як в концепціях, так і у розрахунках жорсткої і м'якої сили. Інформаційні технології докорінно змінили характер військової могутності через появу нових систем озброєнь, що залежать від лазерів та обробки інформації, а супутникове дистанційне зондування та обробка інформації створили інформаційну міць та стримування, аналогічні ядерній потужності.

Глобальні телекомунікаційні мережі додали політиці іміджу та направили публічну дипломатію до традиційних арсеналів силової політики. Все це створюють глобальне громадянське суспільство та групи тиску, які стали новими дійовими особами у міжнародних відносинах. Хоча якісь грандіозні теоретичні узагальнення про динаміку жорсткої і м'якої сили поки що неможливі, тенденції вказують на те, що остання набуває все більшого значення [18, с. 431].

Отже, в нашому світі збір, транспортування та обмін інформацією мають мало спільного з колишніми, «класичними» механізмами потоку інформації, що панували у світі дипломатії до початку інформаційної революції наприкінці минулого століття.

Водночас, інформаційна революція наділяє людей повноваженнями та дозволяє деспотам маніпулювати сучасними комунікаціями у своїх особистих амбіціях. Вільні економіки та суспільства стають більш відкритими для кібератак на їхні комунікаційні мережі та комп'ютерні системи. Більше того, національним державам також доводиться боротися із субнаціональними та транснаціональними супротивниками.

1.3. Чинники забезпечення міжнародної інформаційної безпеки

Технічний прогрес призвів до радикальних змін у світі. Змінилася система міжнародних відносин. Розвиток інформаційних та комунікаційних технологій торкнувся всіх сфер суспільного життя, включаючи економіку, політику, соціальні питання та культуру, об'єднавши їх у рамках становлення інформаційного суспільства.

Інформаційне суспільство є більш загальною категорією, порівняно з глобальним інформаційним суспільством. Воно може бути встановлене у межах однієї держави або на регіональному чи глобальному рівнях. На глобальному рівні це називатиметься глобальним інформаційним суспільством.

Глобальне інформаційне суспільство можна визначити як систему міжнародних відносин, що складаються у сфері функціонування інформаційних систем, що базуються на інформаційних та комунікаційних технологіях, у яких міжнародні інформаційні відносини впливають на політичні, економічні, соціальні та культурні. При цьому держави беруть участь у відносинах у глобальному інформаційному суспільстві, як рівноправні суб'єкти міжнародних інформаційних відносин.

Основною проблемою сучасного інформаційного суспільства є незахищеність інформації, що призводить не лише до звичних внутрішніх суперечок всередині держави, а й до глобальних зовнішніх конфліктів.

Наразі, до спеціальних принципів сучасного міжнародного інформаційного права, належить принцип конфіденційності та безпеки при використанні ІКТ. Зміцнення системи довіри, включаючи інформаційну та мережеву безпеку, автентифікацію, конфіденційність та захист споживачів, є передумовою розвитку інформаційного суспільства та зміцнення довіри серед користувачів ІКТ.

Необхідно просувати, розвивати та впроваджувати глобальну культуру кібербезпеки у співпраці з усіма зацікавленими сторонами та міжнародними експертними організаціями. Ці зусилля мають бути підкріплені стратегіями розширення міжнародного співробітництва. В рамках цієї глобальної культури

кібербезпеки важливо підвищувати безпеку та забезпечувати захист даних та конфіденційності при одночасному розширенні доступу та використанні мереж.

Ці положення забезпечують зв'язок принципу міжнародного інформаційного права, що розвивається, з існуючими принципами, а саме: принципом свободи думок та їх вираження; принципом, згідно з яким засоби масової інформації повинні сприяти зміцненню миру та міжнародного взаєморозуміння, боротьбі проти расизму, апартеїду та підбурювання до війни; принципом необхідності розголосу викриття інформації, поширення якої завдало шкоди зусиллям щодо зміцнення миру та міжнародного взаєморозуміння та розвитку прав людини [20].

Сфера діяльності, яка пов'язана зі збереженням, використанням, створенням, формуванням, перетворенням, передачею інформації впливає як на індивідуальну, так і суспільну свідомість. Інформаційна складова є важливим компонентом національної безпеки.

У силу своєї багатогранності інформаційна безпека торкається різних сфер суспільної життєдіяльності. Вона є невід'ємною частиною військової безпеки. Інформаційна безпека не обмежується суто технічними та технологічними параметрами.

Інформаційна безпека обговорюється виключно з точки зору зниження ризиків, пов'язаних з даними організаційної та технічної інфраструктури, що їх підтримує. З появою нової парадигми в інформаційних технологіях роль етики, конфіденційності та інформаційної безпеки змінилася. У міру того, як інформаційні технології та Інтернет стають все більш і більш всюди суцями та проникливими в наше повсякденне життя, більш глибоке розуміння питань та побоювань щодо інформаційної безпеки та етики стає однією з найгарячіших тенденцій у вихорі досліджень та практики інформаційних технологій.

Це в основному пов'язано з визнанням того, що, хоча досягнення в галузі інформаційних технологій уможливили створення, збирання, зберігання, обробку та передачу даних з приголомшливою швидкістю з різних джерел урядами, організаціями та іншими групами для різних цілей, проблем через безпеку того і

потенційну шкоду від порушень особистої конфіденційності в результаті їх неетичного використання також різко зросли.

Тому розуміння відповідних питань етики, конфіденційності та інформаційної безпеки стає все більш важливим як для дослідників, так і для практиків галузі [21].

Етика, недоторканність приватного життя та інформаційна безпека розглядаються як одна з основних областей, що викликають занепокоєння та інтерес академічних дослідників та галузевих практиків з різних галузей, таких як інженерія, інформатика, інформаційні системи та менеджмент. Нещодавні дослідження основних областей, що становлять інтерес для дослідників та фахівців у галузі ІТ, вказують на інформаційну безпеку та етику як на одну з найбільш актуальних сфер.

Сьогодні глобальний характер інформаційної взаємодії сприяє утворенню цілої низки проблем інформаційної безпеки. Засоби забезпечення міжнародної інформаційної безпеки утворюються сукупністю правових, матеріальних та інших засобів, необхідні для здійснення протидії загрозам.

У сучасному середовищі право міжнародної інформаційної безпеки представляє систему принципів і норм, що регулюють відносини суб'єктів міжнародного права з метою забезпечення міжнародної інформаційної безпеки, безпеки та захисту інформації держави та інших суб'єктів міжнародного права як у мирний, так і воєнний час, запобігання інформаційній війні, інформаційному тероризму, кіберзлочинності і агресії, а також захищеності інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, включаючи комп'ютери і інформацію в них [22].

З метою вирішення проблем міжнародної безпеки, що виникли з розвитком ІКТ, Генеральна Асамблея ООН з 1998 року на кожній сесії приймає резолюції під назвою «Досягнення в галузі інформатизації та зв'язку в контексті міжнародної безпеки». Основна ідея цих резолюцій полягає в тому, що значний прогрес, досягнутий у розвитку та впровадженні новітніх інформаційних технологій та телекомунікацій, спричинив як негативні, так і позитивні наслідки. Водночас очевидними є, в більшій мірі, позитивні наслідки, а саме нові можливості для всього людства.

Однак, Генеральна Асамблея ООН висловила занепокоєння тим, що нові технології та засоби потенційно можуть бути використані з метою, несумісною із

завданнями підтримки міжнародної стабільності та безпеки і можуть негативно позначитися на цілісності інфраструктури держав та завдати шкоди їх безпеці як у цивільній, так і у військових областях.

Резолюції пропонують державам інформувати Генерального секретаря ООН з таких питань, як : загальна оцінка проблем інформаційної безпеки, розробка концепцій щодо інформаційної безпеки та розробка міжнародних принципів, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки глобальної інформації та телекомунікацій, систем та боротьби з інформаційним тероризмом та злочинністю.

Розвиток концепції міжнародної інформаційної безпеки призвів до появи в правовій доктрині термінів, які раніше були невідомі на практиці. В даний час дослідники використовують такі терміни як інформаційна зброя, інформаційний тероризм або кібертероризм, інформаційна злочинність або кіберзлочинність. Стан міжнародно-правового регулювання такий, що нові терміни вже закріплені в міжнародних договорах. Однак, низка соціальних явищ свідчить про те, що такі фактори слід розглядати як дестабілізатори системи міжнародних відносин.

Що стосується інформаційної зброї, то її можна охарактеризувати у найзагальнішому вигляді як будь-які засоби впливу на масову та індивідуальну свідомість, здатні пошкодити, спотворити, знищити або приховати дані. Особливістю інформаційної зброї є те, що вона використовується не лише у військовій галузі.

Інформаційна зброя може застосовуватися для скоєння комп'ютерних злочинів, хакерських атак із заподіянням матеріальних збитків тощо. Застосування інформаційної зброї відоме у міжнародній практиці з другої половини ХХ століття. Наприклад, вона широко використовувалася у палестино-ізраїльському конфлікті [23].

Розвиток правових засад глобального інформаційного суспільства відбувається багато в чому стихійно, у рамках інституційного механізму співробітництва держав недостатньо системного бачення того, яким має бути правове регулювання, що відповідає розвитку технічного прогресу.

Тому, концепція інформаційного суспільства потребує відповідної цілісної концепції міжнародно-правового регулювання відносин та інформаційного обміну в інформаційному суспільстві.

Одні завдання існують давно і пов'язані з неврегульованістю тих чи інших проблем (питання боротьби з комп'ютерною злочинністю, захисту недоторканності приватного життя на глобальному рівні, тощо), інші - виникли порівняно нещодавно внаслідок технічного прогресу.

Які завдання слід вирішувати на глобальному рівні? При визначенні кола завдань слід враховувати, що інформаційні технології стали глобальними та розкривають взаємозалежність сучасного світу. Водночас є досвід регулювання відносин електронного обміну даними в рамках Ради Європи, який слід визнати прогресивним та корисним.

Першорядним завданням на глобальному рівні є вирішення проблем, які вже існують у рамках Ради Європи (боротьба з комп'ютерною злочинністю, захист персональних даних). Моделі Ради Європи вже випробувані на практиці і в жодному разі не мають суттєвої альтернативи [24].

Взагалі, глобалізація зробила інформацію ключовим двигуном розвитку та одночасно ахіллесовою п'ятою сучасної держави. Роль інформації у життєдіяльності сучасного суспільства постійно зростає - це об'єктивний процес, що почався задовго до появи інформаційного простору. Однак безпрецедентні успіхи в науці та техніці призвели до того, що інформація перетворилася на нове джерело проблем.

Сьогодні, коли світ вступив в епоху воєн нового покоління, основною ареною воєнних дій стає не земний простір, а інформаційний, використання ІКТ є метою, що суперечить нормам світового співробітництва, Це дедалі більше стає перспективним напрямом науково-теоретичного осмислення.

Держави та міжнародні організації повинні вжити рішучих заходів для забезпечення взаємного виживання та безпеки. За останні кілька років ключові уряди та багатосторонні інститути доклали значних зусиль для більш ефективної інтеграції політики розвитку та безпеки у відповідь на відповідні виклики країн, втомлених від конфліктів.

Політологи все частіше намагаються привернути увагу до важливого взаємозв'язку інформації та суспільства, наголошуючи на становищі держав, які постраждали від криз і конфліктів. Незважаючи на прогрес у відновленні миру, у тому числі і для Організації Об'єднаних Націй та міжнародних фінансових установ, розробка політики ефективного розвитку та забезпечення безпеки залишається складним завданням як з концептуальної, так і з оперативної точки зору, не в останню чергу через обговорення політичних, економічних та гуманітарних питань, пов'язаних з безпекою.

Цифровізація всіх аспектів сучасного життя не завадила виключити уряд зі списку найвагоміших структур політичного життя. Зі зростанням використання Інтернету та даних державні бази даних позиціонують себе як основні цілі для хакерів та актів кібервійни.

За словами автора Р. Кларка, кібервійна визначається як дії національної держави щодо проникнення в комп'ютери чи мережі іншої країни з метою заподіяння шкоди чи руйнації.

Більш широкі визначення також включають недержавних суб'єктів, таких як терористичні групи, компанії, політичні чи ідеологічні екстремістські групи, злочинні організації та хактивісти. У Сполучених Штатах кібератаки з цих джерел викликали занепокоєння протягом багатьох років, оскільки збільшилася не лише частота витоків даних, а й їхня складність та (економічні) наслідки.

У 2018 році США виявилися країною, яка найбільше постраждала від кіберзлочинності з погляду фінансових збитків: за оцінками галузевих експертів, витрати уряду США в результаті кібератак становили понад 13,7 млрд доларів США [25, с. 218].

Згідно з Глобальним індексом кібербезпеки, Сполучені Штати є однією з країн із найвищим рівнем кібербезпеки. У 2019 році державні витрати на ІТ становили 88 мільярдів доларів США, а до 2021 року ця цифра перевищила 92 мільярди.

З погляду розподілу бюджету Міністерство оборони виділяється як основний одержувач федеральних витрат на кібербезпеку, оскільки агентство відповідає за захист Сполучених Штатів як від офлайн-, так і від онлайн-атак.

Згідно з останньою доктриною кіберстратегії Міністерства оборони, його цілі в галузі кібербезпеки включають створення та підтримання сил для проведення операцій у кіберпросторі, забезпечення безпеки та захист даних Міністерства оборони, підготовку до руйнівних кібератак, а також інтеграцію кібер-варіантів та альянсів.

Дивлячись на кількість і масштаби витоків даних у США за останні кілька років, федеральні витрати і увага до кібербезпеки стають все більш зрозумілими. У 2018 році федеральні агентства повідомили про 13 107 інцидентів кібербезпеки. Наступного року на уряд США припало 5,6% витоків даних та 2,1% усіх розкритих записів. Злам бази даних виборців США у грудні 2015 року, в результаті якого було скомпрометовано понад 198 мільйонів записів, є одним із найбільших у світі витоків даних в Інтернеті [26].

Цей інцидент особливо цікавий, оскільки зв'язок між кіберзлочинністю та виборчим процесом у США привернув увагу всього світу під час президентських виборів у США у 2016 році.

Отже, послідовний та комплексний розвиток, безпека та політична підтримка країн, що виходять із конфлікту, виявилось складним завданням. Організація міжнародного реагування навколо підтримки та відновлення економіки, засобів для існування та послуг, а також ключового завдання державного будівництва виявилася глобальною проблемою. Основні політичні завдання, завдання у сфері безпеки, економіки та гуманітарної допомоги вирішуються розрізненими та роздрібними групами двосторонніх та багатосторонніх учасників процесу розвитку. Організації прагнуть допомогти глобальним суб'єктам у створенні більш ефективної та постійної безпеки.

США, будучи лідерами у сфері ІКТ, одними з перших зіткнулися з негативними наслідками інформаційної революції. На сьогоднішній день, досвід США в галузі інформаційної безпеки є передовим, що зумовлює актуальність та важливість їх подальших дослідження.

Економіка та національна безпека США сьогодні повністю залежать від інформаційних технологій та інформаційної інфраструктури. Мережеві технології

забезпечують функціонування критичної інфраструктури США в таких секторах, як енергетика, транспорт, банківська справа та фінанси, інформація та телекомунікації, охорона здоров'я, аварійно-рятувальні служби, сільське господарство, харчування, водопостачання, військово-промислова база, хімічні продукти та небезпечні матеріали, пошта та навіть служби доставки [27, с. 8].

А от китайський уряд сприймає програмне забезпечення західних виробників як загрозу національній безпеці. Тому, його використання у Китаї суворо регламентоване. Міжнародні наслідки цієї регламентації вже стають очевидними. Політика Китаю в галузі кібербезпеки загалом може докорінно змінити глобальний ринок ІТ-продуктів та послуг. Уряд Китаю наразі робить конкретні кроки щодо підвищення кібербезпеки: наприклад, він заснував «Центральну провідну групу з кібербезпеки та інформатизації».

Проте, за останні кілька років проблеми реалізації політики кібербезпеки не обмежувалися одним Китаєм. В інших країнах теж проблеми, хоч і у інших галузях. У Німеччині, наприклад, кібербезпека досі не є центральним політичним питанням. Заходи, вжиті федеральним урядом, такі як введення «стеження» є поодинокими та недієвими.

Надання чи створення нової незалежної мережі зв'язку для федеральних ІТ-експертів та державних органів, таких як Федеральне аудиторське управління Німеччини, уряд вважає недієвими та неефективними.

Через різні підходи до забезпечення національної безпеки та через розуміння питань безпеки у світовій політиці немає єдиного підходу, узгодженого правила навіть в кіберпросторі. Держави лише намагаються укласти двосторонні угоди Compliance Assistance. Одним із існуючих методів узгодження підходів до кібербезпеки залишається лише резолюція ООН.

РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН США І КИТАЮ В ПОЛІТИЧНІЙ

2.1. Сучасні концепції зовнішньої політики США. Поняття наддержави та єдиної наддержави

Взагалі, офіційного визначення того, що є наддержавою, не існує, але, згідно з рядом визначень, наддержава зазвичай характеризується здатністю держави впливати і позиціонувати себе як домінуючу силу в будь-якій точці світу. Є кілька вимірів сили, які включають військову та економічну міць, а також дипломатичний та культурний вплив – наддержава має бути лідером у всіх цих сферах.

За даними Всесвітнього економічного форуму, США в даний час є єдиною світовою військовою державою, здатною планувати, розгортати, підтримувати та вести бойові дії в масштабах і на відстані від своєї батьківщини по суші, морю, повітрі та космосу так, як це просто неможливо для будь-якої іншої країни.

І, хоча Китай можна назвати наддержавою, що розвивається, останнім часом він також уповільнив темпи своїх численних реформ, які підживлювали його зростання. Внесених змін в економіку також було недостатньо для перетворення Китаю на реальну ринкову економіку, щоб конкурувати зі США та іншими розвиненими економіками, при цьому додаючи, що успіх Китаю з його ініціативою «Один пояс, один шлях» ще має розвиватись.

Якщо Китаю вдасться поширити свою м'яку силу на інші країни, допомагаючи їм побудувати життєздатну інфраструктуру, це може підвищити його статус, але знадобиться час і вагомі докази того, що Китай має все необхідне для розвитку партнерства з метою розвитку на глобальному рівні. Для того, щоб бути визнаним справжньою наддержавою Китаю потрібно було спочатку досягти статусу розвиненої країни та заслужити повагу від інших розвинених країн [29].

На думку вчених-реалістів, таких як Ганс Моргентау, та вчених-неореалістів, таких як Кеннет Вальц, кількість наддержав є найбільш визначальним фактором у міжнародній політиці. Наявність однієї, двох чи кількох наддержав (однополярний,

двополярний чи багатополарний світ) визначає стабільність міжнародного порядку, і навіть перспективи війни та миру. Оскільки може бути більше однієї наддержави, це поняття слід відрізнити від поняття «гегемон», що означає панування однієї держави над усіма іншими в одному регіоні або у світі в цілому (регіональний гегемон, глобальний гегемон).

Поняття наддержави виникло у лексиконі політичної науки відносно недавно. Вперше воно було використано для опису Британської імперії, яка наприкінці 19 століття поширила правління королеви Вікторії майже на чверть земної поверхні і більш ніж на чверть населення світу. Тим не менш, воно стало широко використовуватися як концепція тільки після Другої світової війни. Під час холодної війни вчені використовували цю концепцію для позначення виключно двох її головних героїв - Сполучених Штатів та СРСР.

У 1990-х роках, після закінчення холодної війни та ослаблення могутності Росії та її світового панування, якого вона не мала від початку Другої світової війни, деякі вчені стверджували, що термін «наддержава» більше не відображає її незаперечну глобальну першість, і замість цього терміну було запропоновано альтернативні, такі як «наддержава», «глобальний гегемон» та «імперія».

Незважаючи на значні невдачі у своїй економіці, військових підприємствах та дипломатичному впливі в першому десятилітті 21-го століття, США залишалися єдиною державою з явною перевагою у всіх джерелах влади. Питання про занепад Америки був загальною темою у дослідженнях міжнародних відносин. З перетворенням Китаю на економічний центр тривають дебати про те, чи можна очікувати, що він не тільки домінуватиме в Азії, а й зможе конкурувати зі Сполученими Штатами як ще одна світова наддержава [30].

У чому ж цінність бути єдиною наддержавою у світі? Однією з переваг є безпека. Як єдина країна, яка може вести велику війну за кордоном, Сполучені Штати можуть дозволити собі розкіш боротися із зовнішніми загрозами «там», далеко від своєї батьківщини, тримаючи смерть та руйнування на відстані витягнутої руки.

Неможливо переоцінити, як пощастило американцям, що жодна з великих битв у жодній з війн за останні 150 років не відбувалася в їхніх містах та селищах. Ще

однією перевагою є велика похибка. Маючи безпечну батьківщину та незрівнянну економіку, Сполучені Штати можуть робити дурниці знову і знову, не наражаючись на суворе покарання.

Тільки Сполучені Штати могли вступити в таку сумнівну війну, як війна в Іраку, або спровокувати найгіршу глобальну економічну кризу з часів Великої депресії, і при цьому залишитися найбагатшою і найвпливовішою країною на планеті і зберегти підтримку понад шістдесят союзників, включаючи більшість з найбільших держав.

Додатковою перевагою є свобода дій. Сполучені Штати можуть рішуче втрутитися в будь-який регіон світу. Більшість країн мають зовнішньополітичні пріоритети, нав'язані їм. Вони надто слабкі, щоб вирішувати проблеми у своїх районах, і змушені проводити більшу частину свого часу, усуваючи збитки навколо своїх кордонів.

Росія, наприклад, не може ігнорувати розширення НАТО чи ЄС у Східній Європі. Так само Китай не може ігнорувати заворушення в Гонконгу, сепаратизм на Тайвані, ядерну зброю Північної Кореї або будь-якої з десяти країн, які в даний час претендують на китайську територію. Як наддержава, Сполучені Штати мають набагато більше можливостей для вибору, де, як і у яких питаннях вони хочуть брати участь [31].

Свобода дій також поширюється і на громадян США. Американці часто вважають, що вони можуть подорожувати і вести справи в багатьох частинах світу, використовуючи лише англійську мову і долари, і що багато правил міжнародної торгівлі та інвестицій — і частини правових систем деяких країн — засновані лише в США, якщо не прямо скопійовані з них.

Уряд США має багато «ниток», за які він може потягнути, щоб захистити громадян США та їхню власність за кордоном. Всі ці привілеї випливають із того факту, що Сполучені Штати формують міжнародні звичаї та інститути. Зрештою, Сполучені Штати отримують економічні відкати від статусу наддержави. Інші країни допомагають фінансувати їх борг, тому що долар є світовою резервною валютою.

Сполучені Штати є особливо безпечним і вигідним місцем для інвестицій, і лідери часто прагнуть підписати з державою вигідні торгові та інвестиційні угоди,

щоб отримати доступ до ринку США та технологій, або заручитися дипломатичною підтримкою чи військовим захистом США.

Можливо, найважливішим є те, що домінуюче становище, яке Сполучені Штати займають у світовій економіці, приваблює розумних молодих людей з усього світу, а приплив іммігрантів, що виникає в результаті, постійно омолоджує робочу силу США.

Сьогодні Сполучені Штати є єдиною по-справжньому сильною наддержавою. Їх військова досяжність – чи то на суші, чи на морі, чи в повітрі – поширюється в будь-яку точку земної кулі, а економічна міць живить світову торгівлю та промисловість. Їх політична та культурна привабливість – це те, що Джозеф Най назвав «м'якою силою» – настільки велика, що більшість міжнародних інституцій відображають інтереси Америки.

Що ж стосується військової сфери, то, в даному відношенні, величезний розрив між Сполученими Штатами та рештою держав збільшується. У той час як витрати на оборону в більшості інших країн знижуються, витрати на оборону в США швидко зростають. Для порівняння : витрачені за один рік кошти на оборону США переважають весь оборонний бюджет Китаю. Найдивовижніше те, що Америка може дозволити собі витрачати навіть більше [32].

Економічно Сполучені Штати, можливо, не збільшать свою перевагу над конкурентами, але навряд чи відстануть від них у майбутньому. Економіка США зарекомендувала себе, принаймні, так само добре, як і її основні конкуренти, у реалізації приросту продуктивності, що став можливим завдяки інформаційним технологіям, робочої сили та серйозного бюджетного тиску.

Китай швидко модернізується, а Німеччина, можливо, здає позиції, але їхні економіки сьогодні можна порівняти за обсягом виробництва з економіками Італії та Бельгії, і вони ще мають створити політичну інфраструктуру, яка може підтримувати стійке економічне зростання.

Якщо США не використовуватимуть вправно військову та економічну перевагу, це може викликати невдоволення навіть серед їх друзів. Зростання уявлення

про те, що Вашингтон дбає лише про свої інтереси і готовий використати усі сили, щоб досягти свого, посилило тривожний розрив між позиціями США та Європи.

Європейські еліти дедалі частіше критикують Сполучені Штати як морально, соціально, так і культурно, особливо через те, що вони нормально сприймають смертну кару, хижацький капіталізм, фаст-фуд та масові розваги. Європа також почала проявляти дипломатичну силу в міжнародних організаціях та інших інститутах, прагнучи створити нові міжнародні режими, покликані обмежити звернення Америки до своєї жорсткої сили.

Більшість зовнішньополітичних дебатів у Сполучених Штатах сьогодні обертається навколо оцінок фундаментальної важливості американської переваги та глобалізації. Американісти, яких називають так тому, що вони підкреслюють верховенство Америки, бачать світ, у якому Сполучені Штати можуть використати свою переважну силу, щоб досягти свого, незалежно від того, чого хочуть інші, вважають, що Сполучені Штати повинні виявити волю, щоб діяти поодиноці, якщо це необхідно [33].

Цікаво, що глобалісти нині наголошують на глобалізації. Вони бачать світ, який кидає виклик одностороннім рішенням США і натомість потребує міжнародного співробітництва. Вони застерігають від думки, що Америка впорається сама. Сполучені Штати справді відрізняються від інших країн. Держава є унікальною серед гегемонів минулого тим, що не прагне розширити свою владу за рахунок територіальних надбань. Вона є унікальним і серед своїх сучасників. Її першість та глобальні інтереси спонукають інших як шукати її допомоги у вирішенні своїх проблем, так і обурюватись за втручання у їхні справи.

Подвійне ставлення світу до американської взаємодії, а також унікальний характер цієї взаємодії вимагають, щоб Сполучені Штати не брали участь у зовнішньополітичній діяльності та припинили постійно змагатись за популярність. Правильні вчинки не завжди можуть бути виправданими, але вони є життєво важливими.

Забезпечення того, щоб відданість демократії та відкритим ринкам тріумфувала у глобальному масштабі, потребує чотирьох широких стратегій. По-перше, необхідно

підтримувати та зміцнювати основи американської могутності. Це, насамперед, вимагає забезпечення того, щоб основи національної економіки залишалися міцними.

Важливо не витратити сьогодні те, що може знадобитися завтра. Це також вимагає збереження військової переваги Америки як у технологічному плані, так і з точки зору загальної здатності застосувати силу в той час і в тому місці, яке вибере Америка. І вимагає також постійної дипломатичної участі з боку Вашингтону, щоб продемонструвати розуміння того, що те, що відбувається за кордоном та має значення для інших, також може мати глибокий вплив на безпеку та процвітання вдома.

По-друге, політика США має бути спрямована на розширення та адаптацію перевірених міжнародних інститутів та домовленостей. Нещодавня трансформація НАТО є яскравим прикладом. У 1990-і роки організація колективної оборони, яка протягом чотирьох десятиліть захищала територіальну цілісність своїх членів від Радянського Союзу, поступово взяла на себе нову роль: забезпечення безпеки кожної держави та її громадян у регіоні Північної Атлантики, що досі розширюється.

Взявши на себе провідну роль у стабілізації охоплених конфліктами регіонів, таких як Балкани, а також відкривши свої двері для нових членів, НАТО почала робити для сходу Європи те, що повинна була.

Світова торговельна система також дозріла до змін. Бар'єри для вільного руху товарів, капіталу та послуг з роками неухильно знижувалися, і все більше і більше країн приєднувалися до режиму вільної торгівлі. Нині настав час знизити згубні бар'єри, особливо для сільськогосподарських товарів, і включити бідні країни до глобальної економічної системи.

По-третє, політика США повинна забезпечувати дотримання існуючих міжнародних угод та зміцнювати здатність установ контролювати та примушувати до дотримання відповідних правил. Занадто багато хто виступає за обговорення нових наборів правил або нових інститутів, і мало хто приділяє увагу дотриманню нових правил і ефективному функціонуванню цих інститутів. Ірак тому приклад.

Навіть якщо хтось вважає, що Ірак можна стримати і, отже, насильницька зміна режиму не є ні необхідною, ні доцільною, відмова Багдада виконувати резолюції Ради

Безпеки ООН (включаючи критичні положення резолюції про припинення вогню під час війни у Перській затоці) означає, що загроза та можливе застосування сили мають бути обов'язково враховані.

Готовність застосувати силу, безперечно, необхідна (хоча в жодному разі недостатня), щоб переконати Саддама Хусейна дозволити інспекторам ООН повернутися до Іраку і дозволити їм виконувати мандат міжнародної спільноти. Якщо він відмовиться, Сполучені Штати повинні бути готові застосувати чинність, бажано спільно з іншими, але при необхідності і поодиночі, щоб змусити підкоритися.

Отже, США повинна взяти на себе ініціативу щодо створення ефективних міжнародних інститутів і механізмів для вирішення нових проблем, особливо тих, які виникають через зворотний бік глобалізації. Як приклад можна навести міжнародну систему звітності та моніторингу досліджень небезпечних патогенів, яка б забезпечувала раннє попередження, якщо біотехнологи навмисно чи ненавмисно створюють такі патогени.

Як чітко показують ці стратегії, просування міжнародного порядку, заснованого на ринковій демократії, вимагатиме від Сполучених Штатів лідерства, а також слухання, віддачі та дотримання усіх відповідних правил та зобов'язань.

Отже, стверджувати, що американська зовнішня політика має бути або односторонньою, або багатосторонньою, означає робити хибний вибір, а також плутати кошти з цілями. Однобічність може бути використана на благо або на шкоду.

2.2. Китай як потенційна наддержавна

Китай є могутньою державою протягом довгих періодів історії, і зовнішня політика і практика його великих династій можуть дати нам уявлення про те, як сучасні китайські лідери можуть використовувати свою владу, що зростає, зараз і в майбутньому.

Однією з причин, що підтримують уявлення, що Китай стане наддержавою, є аморальність його нинішньої зовнішньої політики. На відміну від США, з їхньою

місіонерською завзятістю принести свободу всім, Китай, схоже, не зацікавлений у зміні світу, лише в тому, щоб заробляти на цьому гроші. У цьому є частка правди.

Ще в давнину китайці вважали себе кращими за інші народи, тому що вважали, свою цивілізацію ідеалом. Це лягло основою світогляду, у якому китайці стояли на вершині ієрархії. Вони не вірили в рівноправні відносини, принаймні в офіційному чи ідеологічному плані. Їх світовий порядок, з його правилами і нормами, ґрунтувався на принципі китайської переваги та визнання цієї переваги всіма іншими [34].

Традиційно, коли китайці були змушені зайняти підлегле або навіть рівне становище з іншою державою, зазвичай через воєнну слабкість, вони обурювалися цим і намагалися відновити своє звичайне панування, коли були досить сильними, щоб змінити ситуацію.

Китайці не просто хочуть бути великою державою — вони вважають, що заслуговують на це. У минулі століття вони думали, що їхній правитель має право правити «усім під Небесами». Через реалії технологій і віддаленість, охоплення Китаю зазвичай залишалося регіональним. Але зараз, за доби глобалізації, вплив Пекіна може досягти цієї високої мети.

Статус наддержави є джерелом національної гордості та приносить значні економічні та політичні вигоди. Але це також пов'язано з витратами, ризиками та тягарем. Стати наддержавою – складна справа. В даному контексті виникає ряд пов'язаних питань про здібності, наміри та волю.

Саме у військовій сфері різниця між здібностями, прагненням і волею є найважливішим. Останніми роками Китай трансформував свій бойовий потенціал. Нині у китайському флоті більше кораблів, ніж у американському. До речі, деякі високопоставлені американські офіцери навіть відкрито сумніваються у тому, що США здобудуть перемогу у битві за Тайвань.

Уряд президента Сі Цзіньпіна любить демонструвати військову міць на парадах у Пекіні, а в Інтернеті та в пресі спостерігається багато войовничої націоналістичної риторики. Минулого року китайські війська вступили у смертельну сутичку з індійськими у Гімалаях. Проте, Е. Медейрос, директор Азії в Білому домі колишнього

президента Барака Обама, стверджує, що незрозуміло, готовий чи здатний Китай взяти на себе тягар глобальної військової держави в стилі США.

Китай часто оцінюється як важливий гравець із погляду потенційних можливостей. У держави найбільші збройні сили у світі, вони значно розвивають свої технологічні можливості, просувають нові програми навчання та реорганізують свої командні структури.

Ці зміни свідчать, що Китай бачить та пропрацьовує виникаючі проблеми, проте інституційні зміни не завжди гарантують успіх. Військовий потенціал Китаю, що розвивається, пов'язаний з безліччю власних проблем і питань, не всі з яких мають рішення [35].

Зі зростанням виникають організаційні проблеми, технології вимагають застосування, і немає продемонстрованого успішного застосування деяких технологій, які Китай міг би розробляти. Всі ці проблеми турбують навіть найуспішніших військових, але це не применшує їхньої важливості, особливо враховуючи значніший характер Китаю, тобто його розмір та розвиток.

Також, очевидним є обмежений бойовий досвід китайських військових. Останній повномасштабний конфлікт, в якому брали участь китайські військові, був проти В'єтнаму в 1979 році. Окрім миротворчих місій та випадкових спарингів з індійськими військовими у Гімалаях, Китаю не трапилось нагоди здобути сучасний досвід в конфліктах.

Навіть із урахуванням цих військових міркувань, Китай вважає за краще використовувати економічну і м'яку силу, що заслуговує на увагу при представленні Китаю як наддержави. При погляді на китайську економіку, слід враховувати уповільнення темпів зростання. Економічна міць Китаю нині дає йому значний вплив у світі. Якби ця економічна міць уповільнилася, сумнівно, що вплив Китаю продовжився так само.

Незважаючи на позитивні зміни в політиці держави, вчені Р. Нуутілайнен і Й. Раутава припускають, що в міру уповільнення економічного зростання Китаю його внесок у показники зростання інших держав, ймовірно, також зменшиться .

Хоча їх дослідження є неординарним, воно ширше вказує на потенційний вплив на інші країни виведення китайських інвестицій, закупівлю сировини та уповільнення попиту на енергію. Якби це уповільнення відбулося з огляду на використання Китаєм механізмів дипломатичної взаємодії, це мало б помітні наслідки [36, с. 82].

Незважаючи на зміни в міжнародній обстановці та політиці Китаю, п'ять принципів продовжують служити гарантією безпеки. Вони пропонують альтернативу американській концепції світового порядку, в якій міжнародні режими та інститути, що часто відображають інтереси та цінності США, обмежують права суверенних держав на розробку та продаж зброї масового знищення, пригнічують опозицію та порушують права людини, переслідують меркантилістську економічну політику, що перешкоджає вільній торгівлі та завдає шкоди довкіллю. Економічна вага Китаю як найбільшої у світі торгової держави та виробника дає йому значні політичні важелі впливу на міжнародному рівні. Країни, які залежать від китайської торгівлі чи інвестицій, часто не хочуть конфліктувати з Пекіном, що частково пояснює стриману глобальну реакцію на політику Китаю щодо масового інтернування в Сіньцзяні.

Китай іноді натякає, що на гарантії безпеки Америки не можна покладатися. Але довіра до системи альянсів США впаде лише в тому випадку, якщо Вашингтон не втрутиться після того, як Китай нападе на союзника США. На щастя, немає жодних реальних доказів того, що Китай поки що готовий піти на такий ризик – навіть з Тайванем, який не має однозначних гарантій оборони США.

Замість спроби підірвати глобальну мережу альянсів і баз Америки, Китай міг би спробувати створити свою власну альтернативну систему. Деякі політологи стверджують, що Китай готується до розширення своєї глобальної військової присутності – можливо, шляхом додавання військового компонента поряд із цивільними портовими спорудами, які він купує чи будує у всьому світі.

Давні принципи зовнішньої політики Китаю виражені в п'яти принципах мирного співіснування: взаємна повага до суверенітету та територіальної цілісності, взаємний ненапад, невтручання у внутрішні справи один одного, рівність і взаємна вигода, мирне співіснування

Альтернативний план Китаю для світу підкреслює рівний, непорушний суверенітет усіх держав, великих і малих, західних і незахідних, багатих і бідних, демократичних та авторитарних, кожна з яких керує своєю власною системою на власний розсуд, незалежно від того, чи відповідають її методи західним стандартам чи ні. Інший китайський термін для такої системи - багатополлярність. І п'ять принципів, якраз, пояснюють, чому Америка не повинна нав'язувати свої цінності слабкішим країнам.

Таким чином, основною ідеєю п'яти принципів, як інтерпретуються сьогодні Китаєм, є суверенітет, тобто одна держава не має права втручатися у внутрішні справи іншої держави [37].

Китай став розвиненою і багатою країною, хоч і з середнім доходом на душу населення, але, як і раніше, вважає себе країною третього світу, яка знаходиться на боці світу, що розвивається і не приєднується до якоїсь великої держави. Представники Китаю кажуть, що їхня країна прагне миру, щоб зосередитися на розвитку.

Позиція китайських офіційних осіб щодо більшості суперечок у світі полягає в тому, що вони мають вирішуватись шляхом мирних переговорів. Такий був їхній погляд на війну в Афганістані, боротьбу між Ізраїлем та арабами, суперництво між Північною та Південною Кореєю, етнічні конфлікти у Східній Європі та Африці.

В ООН Китай часто утримується від голосування щодо резолюцій, що несуть за собою санкції або інтервенції для запобігання вторгненням, припинення громадянських воєн або припинення тероризму. Голос Китаю як постійного члена Ради Безпеки буде правом вето, що розлютить країни, що виступають за інтервенцію. Не проголосувавши чи утримавшись, Китай дозволяє провести кілька інтервенцій, не скасувавши при цьому свого зобов'язання невтручання [38].

Звичайно, ці сформульовані моральні принципи не означають, що зовнішня політика Китаю має суто ідеалістичний характер. Найчастіше заявлені принципи відповідають потребам китайської стратегії. Особливо в місцях відносно віддалених від Китаю, таких як Близький Схід, Африка і Латинська Америка, кілька простих принципів більшу частину часу відображають інтереси Китаю.

Виступати проти інтервенції великих держав і захищати суверенітет і рівність між державами не тільки логічно, це ще й представляє національний інтерес Китаю в регіонах, в які Китай сам не бажає втручатися. Що далі від кордонів Китаю, то легше Китаю зіставити риторика з інтересами. Навіть коли в китайській політиці є невідповідності та компроміси, риторика є досить гнучкою, щоб пристосуватися до них [39].

Нинішні оцінки США китайського потенціалу як наддержави значною мірою засновані на сприйнятті потенційного прояву Китаєм сили в обмежених і не на тому, що вони обов'язково мають таку фактичну владу. Південна Америка ілюструє успішний економічний вплив, але наскільки ґрунтується її сприйняття, як у випадку з Сербією, таких подробиць нині не вистачає.

Зберігаючи обережність, щоб не недооцінювати можливості Китаю в жодній із своїх зовнішньополітичних програм, важливо уважніше проаналізувати досягнення Китаю, щоб отримати краще уявлення про китайський потенціал стати наддержавою як для забезпечення кращої позиції, щоб кинути виклик діям Китаю, так і співпрацювати. де це можливо.

Отже, якщо Китай не хоче або не може забезпечити глобальну військову присутність, яка може змагатися з американською, йому, можливо, доведеться знайти новий спосіб стати наддержавою або відмовитися від амбіцій.

2.3. Сучасні політичні відносини США та Китаю: інформаційний вимір

Відносини США та Китаю є найскладнішими двосторонніми відносинами для Сполучених Штатів. За останні 30 років китайсько-американські відносини зазнали вражаючої трансформації від ворожості та конфлікту до відвертого діалогу та конструктивної співпраці.

Ці дві величезні та складні країни порозумілися з питань торгівлі, інвестицій та, останнім часом, безпеки. Але ключові питання залишаються невирішеними, і потенціал тривожної розбіжності є цілком реальним, оскільки Китай стає економічним центром, військовою силою в Азії та потенційним суперником США.

Сполучені Штати щосили намагалися просувати справу прав людини та політичних реформ у Китаї. Вони випробували приватну дипломатію, публічну критику та економічні санкції – жоден із цих методів не дав особливо задовільних результатів. Усі види прав людини в Китаї – цивільні, політичні, жіночі, релігійні та етнічні – залишаються одними з найменш вагомими у світі.

Питання складне, тому що китайці та американці підходять до нього з різних точок зору. Американці бачать бездієвий авторитарний уряд, який заперечує — іноді жорстоко — загальні права та свободи; багато китайців заперечують, що економічні та соціальні права важливіші за політичні свободи, і тому економічний прогрес за останні 25 років є вражаючим прогресом у галузі прав людини.

Зростання економічної відкритості відкриває можливості для людей в Китаї – у міру того, як нові люди та ідеї перетинають китайський кордон, зростає потенціал супутніх політичних та соціальних змін. Але доти, доки у Китаї не відбудуться реальні політичні зміни, права людини залишатимуться серйозною проблемою для американців та американських політиків.

Інші області, що викликають занепокоєння китайськими та американськими політиками, пов'язані, головним чином, з безпекою. Головним із них є майбутнє Тайваню, який залишається найбільш нестабільною точкою напруженості в американо-китайських відносинах. Китай наполегливо заявляє про свої претензії на Тайвань, водночас проводячи нарощування військової могутності через Тайванську протоку та налагоджуючи торговельні зв'язки з островом [40].

Сполучені Штати формально дотримуються політики «одного Китаю», і, незважаючи на заяви, зроблені на початку адміністрацією Буша, загалом зберігають стратегічну невизначеність щодо Тайваню, відмовляючи Тайвань від проголошення незалежності, водночас змушуючи Китай гадати про відповідь США на неспровокований китайський наступ.

Тайвань викликає пристрасні та історично укорінені почуття з обох сторін, і це періодично призводило до запеклої риторики та ескалації напруженості. Головною метою обох сторін було і повинно залишатися запобігання воєнному конфлікту через Тайвань.

Сполученим Штатам слід уникати провокацій Китаю через Тайвань, а Китаю не слід вдаватися до військового примусу у прагненні об'єднати острів із материком. Майбутнє Тайваню залишається під питанням, але це питання, яке слід вирішувати тихо — не за допомогою війни, а шляхом переговорів, торгівлі та часу. Ще одна область, що викликає занепокоєння між Сполученими Штатами та Китаєм, стосується збройових технологій та їх поширення.

Китай є однією з небагатьох країн, здатних завдати великої ядерної шкоди Сполученим Штатам, і прагне мінімального потенціалу ядерного стримування. Сполучені Штати також звинуватили Китай у експорті небезпечної зброї та ракетних технологій у такі країни, як Пакистан та Північна Корея.

Напруженість дещо знизилася, оскільки Китай успішно включився до кількох режимів нерозповсюдження, а нещодавно оголосив про план обмеження експорту ракет та інших технологій подвійного призначення. Але плани США щодо створення системи протиракетної оборони та мета Китаю щодо модернізації свого ядерного потенціалу гарантують, що попереду на нас чекають важкі часи [41, с. 12].

Китай буде спровокований будь-якою спробою США ліквідувати свій потенціал стримування за допомогою протиракетного щита, тоді як США виступатимуть проти нарощування ядерних озброєнь у Східній Азії. Потенційні гарячі точки, такі як Корейський півострів та Тайвань можуть ще більше ускладнити ситуацію. Діалог між військовим та цивільним керівництвом обох країн необхідний для того, щоб нерозуміння та недовіра не переросли у щось небезпечніше.

Потенціал для успішного та стійкого діалогу дещо посилився після того, як війна з тероризмом змінила американо-китайські відносини.

Загальна стратегічна стурбованість тероризмом призвела до відчутної співпраці: підтримка Китаєм очолюваної США кампанії в Афганістані, обмін розвідданими та підтримка США придушення Китаєм ісламських сепаратистів на західних територіях Китаю.

Наприкінці 2022 року між двома країнами спостерігається тепліший тон, оскільки Сполучені Штати відновили зв'язки між військовими, а Китай підтримав

резолуцію Організації Об'єднаних Націй щодо Іраку та пообіцяв співпрацювати у вирішенні кризи у Північній Кореї. .

У Сполучених Штатів має бути багатогранна політика щодо Китаю через різноманітність інтересів США обох держав. Занадто багато американців схильні думати про відносини між США та Китаєм з погляду одного питання, такого як торгівля, Тайвань чи права людини.

Економічний аспект конкуренції між США та Китаєм має вирішальне значення. Адміністрація Байдена-Харріса твердо віддана боротьбі з образливою, несправедливою та незаконною практикою КНР. Економічна політика США починається з інвестування вдома та захисту американських робітників та підприємств.

Сполучені Штати твердо віддані збереженню своєї переваги, інвестуючи в американські технології та наукові інновації, не підтримуючи зловмисну діяльність КНР. Вони працюють разом із демократичними союзниками по всьому світу, щоб розробити спільну програму протидії образливій та примусовій економічній практиці КНР у торговому просторі, у технологічному просторі та щодо прав людини.

Не зменшуючи важливості цих конкретних питань, американські політики не повинні дозволяти жодному з цих нихдомінувати, підштовхувати чи підривати відносини загалом. Оскільки попереду так багато питань, напевно настануть важкі часи та розбіжності у думках. Китай — величезна та різноманітна країна, майбутнє якої може бути відзначене як розвитком, так і потрясіннями [42].

Якщо держава буде проводити політику, яка відображатиме широту спільних інтересів між двома країнами, то зможе уникнути метушні, від якої страждали відносини між країнами протягом останніх 30 років.

Ніщо не вічне. Зміна моделі китайсько-американських відносин могла розвинути з двох джерел. Хоча це мало ймовірно, цілком можливо, що військові дії за участю союзників США у Південно-Китайському морі можуть спонукати Сполучені Штати вжити жорстких заходів щодо Китаю. Ймовірно, вони не залишаться поза увагою. Цикл дії-реакції може призвести до потенційно катастрофічних наслідків.

Імовірноше, що «зміна правил гри» виникне внаслідок внутрішнього тиску з обох сторін. Антиглобалістські зрушення у Сполучених Штатах можуть спровокувати політику, спрямовану на припинення «несправедливої» торгової політики Китаю шляхом підвищення тарифних бар'єрів для китайських товарів.

Така політика знайшла б підтримку серед захисників прав людини, які бажають підштовхнути Китай до політичних реформ. Але, економічний спад може розпалити полум'я націоналізму і поставити багато історичних образ — реальних і вигаданих — на передній план зусиль уряду щодо перемикавання уваги з внутрішніх проблем на зовнішні загрози.

Варто зазначити, що саме в останні роки Китайська Народна Республіка продемонструвала великий інтерес до методик ведення інформаційної війни. В основі китайських постулатів з її ведення лежать сприятливі умови для "відновлення свого законного місця провідної держави в Азії", а також подальшого виживання та процвітання свого народу.

На сьогоднішній день відомо, що багато країн, у тому числі демократичних, використовують інформацію для досягнення стратегічних цілей. І демократії, і автократії прагнуть розвивати свої кібертехнології, щоб отримати перевагу в оборонних та наступальних можливостях. Однак, у цій галузі автократії перебувають у більш виграшному положенні [43].

По-перше, у демократичних країнах громадянське суспільство вимагає прозорості при ухваленні рішень та при формуванні бюджету, що значно обмежує військові кола у фінансових питаннях. По-друге, оборонні технології у демократій також менш розвинені, зокрема, дезінформація легко проникає в національні сегменти Інтернету завдяки свободі слова, що робить дуже важкими спроби знайти та заблокувати шкідливі повідомлення чи фейки, що проникають через рекламу та соцмережі.

Китай має порівняльну перевагу перед США та іншими західними країнами в оборонних і наступальних технологіях ведення інформаційної війни. Блискучі досягнення США у сфері розвитку інформаційних технологій наприкінці ХХ ст.

призвело до того, що Китай почав проводити політичний курс, спрямований на розробку стратегій ведення інформаційної війни.

У минулі десятиліття в КНР пройшла військова модернізація, яка викликала занепокоєння міжнародним співтовариством, оскільки Китай сконцентрувався на розвитку мережевих сил, а саме: запустив програму з ведення розробок у галузі тактики ведення інформаційної війни, які передбачають наявність спеціальних підрозділів та спеціально навчених кадрів, які володіють необхідними знаннями навичками в галузі інформаційних технологій та передових систем.

В даний час КНР став на шлях пошуку інформаційної переваги. Китайці ведуть розробку можливостей застосування технологій ведення інформаційної війни задля досягнення своїх політичних цілей. Це не є прямою загрозою для національної безпеки США, але ставлять Вашингтон у вразливе становище.

Військова зверхність над США розглядається в Китаї як головний орієнтир для подолання та вирішення всіх проблем в інформаційному та військовому плані. Китай впевнений, нові інформаційні технології значно підвищують продуктивну потужність наявного устаткування без вагомих витрат. Наприклад, такі засоби збору інформації, як супутники та пов'язані з ними системи розвідки, вимагають суттєвих фінансових вкладень, тому за останні два десятиліття Пекін проводить раціональну економічну політику з метою стабільного розвитку інформаційних технологій [44].

Китайські аналітики покладають на інформаційну війну великі надії та поділяють її на дві категорії, а саме на розвиток наступальних та оборонних можливостей ведення інформаційної війни. До основних методів ведення наступальних операцій відносяться прямі атаки по інформаційних системах противника, що паралізує та послаблює систему командування та управління ворога.

З кожним роком Китай все більше приділяє увагу розробці потенційних стратегій успішного ведення інформаційної війни. Сутність цих стратегій полягає у підвищенні стійкості до перешкод, посилення захисту від усіляких атак. Захист власних інформаційних платформ та забезпечення нормального функціонування систем стають однаково важливими компонентами оборонної політики КНР.

У багатьох діях Китаю методи інформаційної війни є інструментами запобігання конфліктам шляхом завдання ударів по життєво важливих точках противника, а саме: командуванню та управлінню інформаційними системами. За словами деяких американських фахівців, «одержимість» Китаєм інформаційними технологіями є найбільш небезпечним і непередбачуваним викликом для безпеки США.

Мандати Китаю із захисту даних можуть викликати роздратування в американських інтернет-компаній через жорсткі положення про локалізацію дани. Американські технологічні фірми, такі як Microsoft, продовжують працювати в Китаї, хоча деякі впливові американські колеги пішли, включаючи Yahoo та LinkedIn. Китайський закон, на відміну від законів інших країн, як і раніше, дозволяє уряду вільний доступ до персональних даних.

Китай продовжує розвивати стратегічний курс, спрямований на використання інформаційної війни для досягнення своїх національних політичних та економічних цілей. Пекін поступово розробляє концепції ведення інформаційної війни, щоб привертати до себе надмірну увагу з боку світової спільноти. Китайське керівництво неохоче розкривають свої стратегічні можливості, перебуває у стані постійної пильності – це єдиний спосіб уникнути неприємних ситуацій. Тому надмірний інтерес КНР до методів ведення інформаційної війни можуть поставити перед світовою спільнотою, передусім США, складне і непередбачуване завдання щодо забезпечення національної безпеки.

Що стосується США, то в держави, наразі, немає єдиного органу, відповідального за проведення інформаційних та психологічних операцій. Наслідком цього є відсутність довгострокової стратегії, що перекреслює будь-які тактичні успіхи, які здійснюють США в інформаційно-пропагандистській площині.

Інформаційна політика США є наступальною, в якій активну участь беруть усі доступні засоби масової інформації, а також глобальні електронні мережі. І якщо раніше американськими політичними відомствами використовувалися обмежені можливості для інформаційного висвітлення своїх дій, а саме виготовлення листівок

та плакатів, то зараз США застосовують весь спектр можливостей, які їм пропонує глобальна мережа Інтернет та методи цифрової дипломатії [45].

Кінцевою метою цієї політики є захоплення всесвітнього інформаційного простору для безперешкодного здійснення зовнішньополітичної стратегії США.

Армія Сполучених Штатів стикається з необхідністю переходу у нову епоху. Настання інформаційного століття дало нам безпрецедентну можливість підвищити ефективність та дієвість наших сухопутних військ. Що необхідно, так це бачення і воля до розробки, розгортання, навчання та використання сили 21 століття.

Не можна заперечувати, що у суспільстві відбуваються величезні зміни, викликані появою передових інформаційних технологій. Нові можливості збору, аналізу, комунікації та відображення інформації змінили те, як ми думаємо, діємо та організуємо, чи то в промисловості, освіті чи в армії. Збройні сили США, що рухаються непереборною силою з'являються можливостей і керовані деякими далекоглядними воєначальниками, стали видатною силою у світі військових технологій [46].

Реалії інформаційної доби обіцяють назавжди змінити те, як військові ведуть бізнес. Крім високоточної зброї армія бачить своє майбутнє у передовому зборі, обробці, аналізі, передачі та відображенні величезних обсягів інформації. Інформаційна епоха обіцяє розсіяти жахливий «туман війни» Клауєвіца². Застосування високоточної зброї, точно націленої, у поєднанні з маневреними рішеннями, що включають чітку візуалізацію бойового простору, при одночасному придушенні візуалізації поля бою противником гарантує, що наші сили залишаться в силі. домінуючою військовою силою у глибині 21 століття.

РОЗДІЛ 3. КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ США ТА КИТАЮ. ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД

3.1. Конфлікт інтересів наддержави та потенційної наддержави

Помітний поворот у політиці США щодо Китаю не призвів до усвідомлення наслідків з боку Пекіна. Китайським вченим та експертам спочатку здавалося дещо дивним те, що більшість реформ у галузі економіки, безпеки та технологій, які Пекін проводив протягом багатьох років, останнім часом викликали рішучу політичну реакцію з боку Сполучених Штатів.

Правляча партія вважає, що вона просто продовжує йти тим самим шляхом, що й кілька років тому, що призводить до звинувачення у всьому виключно прихильників двосторонніх відносин зі Сполученими Штатами.

Китай хоче, щоб Сполучені Штати надали йому простір, на який, на його думку, вони заслуговують як висхідна держава, принаймні відповідно їх власним планам. Пекін як видатний азіатський гравець у галузі безпеки та економіки, вважає військову присутність Сполучених Штатів у Східній та Південно-Східній Азії загрозою не тільки для Китаю, а й для всього міжнародного середовища [47].

Більше того, він сподівається, що Вашингтон послабить тиск, особливо щодо економіки та технологій, а також утримається від участі в ідеологічній конкуренції з метою оскарження моделі управління Пекіна. Але, можливо, найважливішим бажанням Китаю є визнання Сполученими Штатами легітимності його економічної та політичної систем.

Враховуючи, що Сполучені Штати розглядають економічну та політичну практику Китаю як протилежну їхній власній, а також практиці країн, що діють у рамках здорової, належним чином функціонуючої міжнародної системи, Вашингтон навряд чи утримається від засудження китайського авторитаризму, меркантилізму та ставлення до етнічних меншини.

Більш жорстка політика та конфронтаційний підхід Сполучених Штатів покликані протидіяти та захищатися від цілої низки китайських внутрішніх та

зарубіжних практик, які загрожують підірвати міжнародні правила та норми, що діяли після закінчення Другої світової війни. а також підвищити витрати Китаю на перегляд подібної політики.

Загалом Вашингтон хотів би, щоб Пекін зменшив або ліквідував свій економічний та інноваційний меркантилізм, поважав суверенітет інших країн, погоджувався на мирне вирішення спорів і дотримувався міжнародних угод з прав людини [48].

На даний момент, головним стратегічним пріоритетом США є активні дії в кіберпросторі, що, в подальшому, може забезпечити державі світове лідерство. Адже, саме США щороку зазнають колосальних збитків від кіберзлочинів та витоків комерційної інформації. Саме тому, США відкрито роблять ставку на методи кібервійни для досягнення переваги в кіберпросторі та збереження лідерських позицій у 21 столітті.

США продовжують удосконалювати концепцію кібер- та інформаційної війни. Основний напрямок полягає в розширенні застосування прийомів і способів цієї боротьби та ділять учасників кібервійни на чотири типи: хакери, організовані злочинні групи, терористичні організації/мережі та передові держави/нації.

Участь адміністрації США у розвитку сфери та безпеки кіберпростору була вперше відзначена в оприлюдненій Національній стратегії на 2003 рік. Політика кібербезпеки в США продовжує розвиватися і вже зазнала змін. Тепер акцент робиться не на недержавних терористичних діях, а на державних акторах (у рамках Стратегії національної безпеки, 2010 р.). Також, ще у травні 2011 року Сполучені Штати випустили свою Міжнародну стратегію для кіберпростору, яка роз'яснює та уніфікує ставлення американців до міжнародних партнерів у питаннях кібербезпеки.

Але, не зважаючи на всі впевнені дії США, Китай залишається світовим лідером в проведенні кібервійн. У найближчі десятиліття ця нація, мабуть, має найбільший потенціал для того, щоб перетворитись на реального суперника Сполучених Штатів. Посилення Китаю, зрозуміло, призведе до нової конфігурації геостратегічних сил у світі, тобто, до формування абсолютно нової системи міжнародних відносин.

Неминуча майбутня геополітична конфронтація із США вимагає від керівництва Китаю ретельної підготовки до кібероперацій в сучасних умовах.

Варто зазначити, що велику увагу керівництво Китаю приділяє розвитку засобів масової інформації та китайського Інтернету. Держава активно просуває концепцію мережі сил спеціального призначення (підрозділу розміром із батальйон), яка має складатися з висококваліфікованих комп'ютерних фахівців. Найбільше вітається активна молодь, особливо користувачі Інтернету. Таким чином, головним пріоритетом є стратегічний курс на розробку концепції ефективного використання засобів кібервійни для досягнення основних політичних та економічних цілей.

Сучасні китайсько-американські відносини вже тривалий час аналізуються з погляду поєднання елементів «суперництва» і «співробітництва». Дослідники зазвичай констатують двоїстий характер розвитку відносин навіть КНР: з одного боку, відзначається позитивна динаміка торгово-економічних зв'язків, з іншого – наростання тертя у військово-політичній галузі, викликане прагненням США до стримування Китаю та недопущення його домінування в АТР.

Останні ініціативи Китаю, наприклад, концепцію «одного поясу – одного шляху» можна розглядати як спробу вийти з американського «стратегічного оточення» у Північно-Східній Азії, створити китаєцентричну систему дружніх держав на захід від Китаю та забезпечити безпечні шляхи доставки китайських вантажів до Європи, минаючи Малаккську протоку, яку США у разі конфлікту можуть блокувати.

У певному сенсі «Економічний пояс Шовкового шляху» це не лише можливість для експорту китайських надлишкових виробничих можливостей, а й «випробувальний майданчик», на якому Китай удосконалюватиме свої лідерські якості та на якому найближчим часом ми зможемо побачити як успіхи, так, ймовірно, і помилки та роботу над помилками.

Для прогнозування перспектив китайсько-американських відносин вирішального значення набуває аналіз обстановки у Південно-Китайському морі. Тут сходяться відразу кілька нових факторів, що мають стратегічне значення для двох країн: активність Китаю у будівництві штучних островів як новий спосіб заявити про

свій суверенітет над спірною акваторією; прагнення США підтвердити регіональне лідерство в АТР; мобілізація світової громадської думки та використання юридичних процедур для ескалації спору; використання військового компонента з обох сторін. Крім того, для США конфлікт у ЮКМ представляє великі можливості для організації проксі-протистояння Китаю з використанням можливостей учасників територіальних суперечок (В'єтнам, Філіппіни, Малайзія).

Питання про масштаби реальних китайських інвестицій у США непокоїть американську адміністрацію у зв'язку зі спробами китайських компаній отримати доступ до передових американських технологій. Так, у вересні 2017 р. президент Д. Трамп заборонив придбання американської компанії, яка працює у сфері інформаційних технологій інвестором, ймовірно пов'язаним із китайським урядом. У серпні 2018 р. у США було ухвалено новий закон про контроль над інвестиційним ринком, у якому уточнюється список критичних технологій, що мають значення для національної безпеки США, а також удосконалюють процедури діяльності Комітету з іноземних інвестицій США.

Внаслідок цих взаємних санкцій лише за перші 3 місяці 2019 р. обсяг взаємної торгівлі між Китаєм і США впала на 15%. Оскільки прогресу на переговорах поки що досягнуто не було, у травні 2019 р. Д. Трамп оголосив про намір підняти на 25% мита на китайські товари вартістю в 300 млрд дол. у галузях інформаційних технологій, у зв'язку з виробництвом телекомунікаційного обладнання, де Китай займає провідні позиції у світі як найбільший виробник і постачальник. Так, у 2018 р. обсяг імпорту США з Китаю інформаційно-комунікаційного обладнання дорівнював 157 млрд дол., що становило 60% від усього імпорту цього обладнання до США. У зв'язку з цим президент Д. Трамп оголосив про надзвичайний стан у цій сфері та наклав санкції на одну з найбільших китайських телекомунікаційних компаній «Хуавей» та на вісім її партнерів-підрядників.

Цікаво, що менш серйозну роль в американо-китайських відносинах грає проблема прав людини. США хоч і загострюють питання про порушення прав людини в Китаї, але водночас не готові йти на серйозний конфлікт із КНР щодо цієї проблеми. Можна зробити висновок, що проблема прав людини в Китаї

використовується Сполученими Штатами для тиску на КНР та послаблення її міжнародних позицій, при цьому загострення американо-китайських відносин з цього питання часто збігається з підвищенням напруженості між США та Китаєм.

Напруженість в американо-китайських відносинах посилилася після висилки двох китайських дипломатів із США у зв'язку з підозрою у шпигунстві. Співробітники посольства КНР намагалися проникнути на військову базу в штаті Вірджинія, ймовірно, з метою збору відомостей про роботу системи безпеки.

Постійний представник КНР при ООН Чжан Цзюнь спростував звинувачення з боку США та інших країн з питань, пов'язаних із порушенням прав людини у Сіньцзяні, Сянгані та Тибеті. Він також наголосив, що китайське керівництво виступає рішуче проти використання ООН як платформи для навмисного провокування конфронтації та втручання у внутрішні справи Китаю.

Особливу роль китайський уряд відводить співпраці зі США у рамках боротьби з тероризмом. Стурбованість Китаю викликає діяльність на території країни «Ісламського руху Східного Туркестану», який завдяки активній позиції китайського керівництва був включений США до списку терористичних організацій. У боротьбі з тероризмом КНР спирається на принципи та цілі ООН, які «вимагають збору інформації та відмови від подвійних стандартів».

Боротьба з тероризмом не є новим напрямом в американо-китайських відносинах. Антитерористична діяльність КНР та США розпочалася ще до вересневої трагедії 2001 року, хоча тоді вона ще не мала такого пріоритетного характеру, як сьогодні. У ході державного візиту Цзян Цземіня сторони оголосили спільну американо-китайську заяву, в одному з пунктів якої наголошувалося на зацікавленості у спільній боротьбі з міжнародною організованою злочинністю та тероризмом. Після подій вересня 2001 року Сполучені Штати стали приділяти увагу Іраку та Афганістану, а «Китай виявив готовність до співпраці з антитерористичною коаліцією у віддзеркаленні нових загроз і тим самим виявився по один бік барикад із цивілізованим світом».

Таким чином, ті, хто розглядав тероризм у Китаї як «боротьбу за незалежність», виявились неспроможними у своїх припущеннях. Але спочатку Китай прийняв

вичікувальну позицію після терактів 11 вересня — КНР був готовий до боротьби з тероризмом лише всередині своєї країни. А вже згодом, усвідомивши всі вигоди від такої співпраці, приєднався до США. «Згодом він „розміняв“ політичну підтримку військової акції США в Афганістані та обмін розвідувальною інформацією про терористів на загальне більш прихильне ставлення США до Китаю та на конкретне винятково важливе для нього рішення Вашингтона про включення до списку терористичних організацій Фронту звільнення Східного Туркестану -західних районів Китаю»

Завдяки підтримці США політичні позиції уйгурських сепаратистів були суттєво підірвані. Крім США Китай також взаємодіє з державами в системі ШОС. Хоча не завжди співпраця у сфері боротьби з тероризмом виявляється продуктивною через об'єктивні та суб'єктивні причини, але вже явно простежується кооперативістська лінія Китаю з цієї проблеми. Тепер Китай може сподіватися не лише на власні сили та ресурси, а й на допомогу однодумців та світової спільноти у боротьбі з тероризмом.

В даний час Китай веде терплячу і оманливу форму кібервійни, призначену для покращення економічного становища держави, збереження національної єдності, значного поліпшення технологічного та військового потенціалу та збільшення регіонального та глобального впливу з мінімальними бойовими діями або без них, використовуючи кібервійни на основі стратегічної спадщини задля досягнення своїх національних інтересів [49, с. 27].

Китайські військові вже мають кіберармію, яка росте з неймовірною швидкістю. Створено величезну кількість академій, коледжів та університетів з широкими навчальними курсами, спрямованими на підготовку інформаційних та кіберпідрозділів. Ці підрозділи плюс добровольчі організації та «Золотий щит» (інтернет-цензори та спостерігачі) тісно співпрацюють один з одним, надаючи Китаю неймовірні можливості у кібервійні. Разом вони можуть провести потужну атаку і мають великий захисний потенціал. Такого ще немає у жодній країні.

Американські військові експерти нещодавно виступили з офіційними звинуваченнями в адресу Пекіна, викривши їх у створенні інструментів для

організації кібератак та розробки вірусів, а також підтримці спеціальних ІТ-військ, у тому числі хакерів, які періодично здійснюють диверсійну діяльність проти інших держав [50, с. 48].

Ця діяльність є частиною військової зовнішньої політики Китаю. Крім того, багато хто в американській оборонній спільноті стурбований тим, що зростаюча присутність Китаю у виробничому секторі надає йому безліч можливостей для шкоди, якими вони, можливо, не посоромляться скористатися.

До прикладу, аналіз чіпів китайського виробництва (які використовувалися в багатьох системах, включаючи озброєння, атомну енергетику, громадський транспорт тощо), проведений американськими фахівцями у сфері ІТ, показав, що вони містили шкідливий код, який був розміщений виробником і зміг зняти криптографічний захист із основних мікросхем, що допомогло змінити ключ шифрування та отримати доступ до незашифрованого потоку інформації та навіть відключити його.

Китай має дуже високий науковий потенціал, кваліфікований і досвідчений персонал, а також сучасні матеріальні ресурси, які необхідні для успішного проведення досліджень у сфері ІТ. Активно співпрацює з провідними академічними інститутами та дослідницькими організаціями у галузі «критичних технологій».

В результаті цієї взаємодії Китай отримує доступ до передових досліджень, технологій та телекомунікаційних систем, які можуть використовуватися у військових та подвійних цілях. Найбільш примітним фактом, що наголошує на можливості злому добре захищених мереж китайськими експертами, є окремі думки про причетність Китаю до проникнення в мережу Пентагону, коли одна з основних комп'ютерних мереж була паралізована.

США повинні протистояти зростаючому розвитку китайської розвідки. Стратегічна кіберперевага Китаю може призвести до використання кібердиверсійних операцій проти великих держав.

Згідно з дослідженням США, Китай наразі отримує терабайти даних із кіберінформаційних систем іноземних держав, використовуючи розвідувальні дані. Китай розробив готові для використання наступальні кібернетичні організації та

організації національної оборони. Захист та напад є ключовими компонентами кіберстратегії. На відміну від цього, США перебувають у значно не вигідному становищі, а уразливість інфраструктури США вже навіть було задокументовано [51, с. 70].

Китай здатний стримувати та потенційно перемагати США та будь-яку іншу країну в кіберпросторі. Однак, незважаючи на всі звинувачення в тому, що Китай є великим джерелом різних онлайн-атак (і не лише проти США), офіційні особи заявляють, що співпрацюватимуть з метою подальшого розвитку механізмів кіберзахисту та контролю за кіберзлочинністю. Обидві країни значно просунулися вперед у розвитку технологічних рішень та спільної боротьби з кіберзлочинністю, що допоможе запобігти глобальній кризі у цій сфері.

Китайські хакери, як і раніше, регулярно атакують промисловість США, зокрема, займаючись кібершпигунством. Цікаво, що Конгрес США навіть висловив пропозицію: дозволити компаніям та приватним особам, які постраждали від рук китайських хакерів, «помститися» за себе та атакувати хакерів у відповідь.

Комісія, що займається питаннями економічних відносин та безпеки між Китаєм та США, представила Конгресу доповідь, в якій озвучила сміливу ідею. Комісія традиційно критикувала Пекін і повідомляла, що кількість кібератак на бізнес-сектор із Китаю продовжує зростати, а компанії зазнали мільярдних збитків, ставши жертвами кібершпигунства. У багатьох випадках вкрадені секрети американських компаній передавалися безпосередньо до рук компаній, що належать китайському уряду. Однією із найгучніших стала атака на Управління кадрів США. Це скомпрометувало особисті дані близько 22 мільйонів осіб.

Варто зазначити, що, наприклад, у торговельно-економічних відносинах між США та Китаєм розпочався новий етап. Зовнішня торгівля, зазвичай, грає значну роль у розвитку економіки КНР. За рахунок зовнішньоторговельних зв'язків відбувається модернізація китайської економічної системи. Торгові відносини між США та КНР впливають на багатьох їхніх торгових партнерів. В останні роки під впливом змін у динаміці міжнародної торгівлі та деяких інших процесів окремих країн спостерігається спад економіки США та підйом китайської економіки. Проте США

все ще залишається найбільшою та найвпливовішою економікою в усьому світі, а конкуренція з Китаєм з кожним роком посилюється.

При цьому у двосторонній торгівлі США та Китаю існує дисбаланс на користь КНР, але це не стало на заваді розвитку подальших торгівельно-економічних відносин, які характеризуються досить високою взаємозалежністю. Китай займається виробництвом трудомісткої продукції, яка задовольняє попит Америки, що зростає, в результаті цього американська економіка реструктуризується. США, своєю чергою, є одним із найбільших і найважливіших ринків збуту товарної продукції Китаю. Отже, США має стабільний попит на китайські товари, а Китай у цей час має можливість нарощувати свої золотовалютні резерви. За допомогою функціонування американських компаній у Китаї країна отримує джерело сучасних технологій, що сприяють подальшому розвитку економіки КНР.

Основні питання, що викликають занепокоєння США, включають вплив державної політики в економічній та політичній сферах КНР, а саме вимоги від американських компаній розкривати щодо конфіденційних відомостей умови функціонування на ринку Китаю. У свою чергу, китайські компанії розширюють свою діяльність у всьому світі, включаючи США. Крім того, зростає кількість повідомлень про китайське корпоративне шпигунство, посилення Пекіном заходів контролю за інформацією (у тому числі поширюються на компанії США в Китаї), а також про політику, яка стимулює передавати громадянські ноу-хау на користь збройних сил Китаю (у тому числі і ноу-хау, отримані від американських компаній)

В даний час немає нікого, хто міг би зупинити Китай від кіберзавоювань. Вивчення процесу стратегічного мислення та парадигм держави може допомогти у розробці відповідних контрзаходів. Інший варіант - розвиток альтернативних мереж, недоступних ні Китаю, ні іншим кіберпротивникам.

Обманні заходи також можуть використовуватися для викриття учасників та партнерів кібервійни. Ці та подібні дії можуть підірвати реальну стратегію НВАК (народно-визвольної армії). Однак, оскільки Китай продовжує нарощувати економічну, військову та політичну міць, важливо, щоб американські стратеги

приділяли більше уваги вивченню супротивника. Китай як хамелеон пристосовується до будь-яких умов, тому необхідно зберігати пильність [53].

Що ж стосується США, то нинішня Стратегія національної безпеки США та Національна оборонна стратегія, традиційно зосереджені на звичайній військовій могутності, наголошують на важливості інформаційної війни у міжнародних конфліктах та підриві легітимності виборів. Попри це, Сполучені Штати досі не мають чіткої стратегії боротьби з інформаційною війною.

Тим часом, авторитарні держави посилюють використання дезінформації на тлі пандемії та повномасштабних воєн у світі. Зрозуміло, що Китай - країна, яка становить серйозну загрозу для Сполучених Штатів, адже вона використовує тактику агресивної інформаційної війни, щоб скористатися ситуацією та підірвати ліберальний міжнародний порядок. Поки Сполучені Штати повільно реагують на тиск пропаганди, це послаблює Америку у конкуренції з Китаєм у довгостроковій перспективі.

Не час забувати, що за останні кілька десятиліть інформаційне середовище стало однією з головних арен битви впливових держав. Це тому, що інформаційна війна має силу формувати не лише громадську думку, а й уявлення про те, як держави конкурують у таких ключових сферах, як охорона здоров'я та міжнародний розвиток. Фактично великі держави використовують інформаційну війну, щоб посіяти внутрішній розлад і недовіру на території своїх противників, через що уряд не в змозі зосередитися на зовнішніх загрозах.

Звичайно, дезінформація, в даному випадку, є найважливішою складовою, але це не єдина загроза. Пекін активно експериментує як із захисними, так і з наступальними інформаційними кампаніями, із інструментами як внутрішнього контролю, так і зовнішньої політики. «Захисна інформаційна війна» включає дезінформаційні кампанії, призначені для дискредитації дисидентів та використання публічних даних, наприклад, для відстеження та арешту журналістів [54].

Такі наступальні кампанії підривають і порушують політичну ситуацію в інших країнах, використовуючи цифрові медіа-платформи та штучне розповсюдження

інформації за допомогою автоматизованих або фальшивих облікових записів, таких як боти та тролі.

Хоча ці кампанії найчастіше асоціюються з Росією, уряд Китаю також активно розповсюджував неправдиву інформацію, особливо під час пандемії. Прес-секретар Міністерства закордонних справ Китаю Чжао Ліцзян кілька разів помилково стверджував, що армія США відвідувала Ухань у 2019 році для поширення вірусу, а Комуністична партія Китаю звинувачувала США у спалаху хвороби.

Тим часом, до прикладу, Москва використала дезінформацію про коронавірус, щоб посилити настрої «антиєвропейського» руху по всій Західній Європі. Це узгоджується з втручанням Росії у президентські вибори у США 2016 року та підкреслює її зусилля, спрямовані одночасно на підрив ЄС та США.

Проблеми є серйозними, і, незважаючи на посилену увагу до них у Сполучених Штатах, поточна політична дискусія навколо цих інформаційних кампаній не має чітких та необхідних довгострокових цілей. Щоб подолати загрози з боку Китаю, Сполученим Штатам потрібно зробити декілька важливих кроків.

По-перше, уряд США має ставитися до дезінформації як до будь-якої великої загрози національній безпеці. Боротьба з дезінформацією у вигляді видалення підозрілих облікових записів і постів ніколи не буде достатньо контрольованою у мережі, щоб встигати слідкувати за агітаторами та несвідомими розповсюджувачами: Кремль і Комуністична партія Китаю можуть поширювати дезінформацію швидше, ніж це зможуть відстежити та зупинити уряди [55, с. 337].

У цьому напрямі, уряд США має націлити свої сили на боротьбу з поширенням дезінформації – включаючи те, звідки вона йде, як вона поширюється та які наслідки вона має. Увага має зосередитися на автоматизованих механізмах, таких як боти та тролі, які посилюють потік дезінформації.

По-друге, органам безпеки США слід очікувати, що дезінформація з-за кордону буде постійною рисою політичного та економічного життя протягом усієї пандемії. Тепер, коли аналітики національної безпеки, нарешті, це визнають, Сполучені Штати повинні робити набагато більше, ніж просто маркування та перевірка фактів.

Потрібно розробити та впровадити загальнодоступний публічний портал, який дозволяє окремим особам та організаціям легко з'ясувати, звідки походить інформація. Це дуже важливо, оскільки типова дезінформаційна кампанія починається в ненадійному джерелі, а потім поширюється на усі інші суб'єкти.

Варто уточнити, що будь-яка військова міць США заснована саме на політиці стримування, покарання та заперечення. Покарання, згідно з думкою американського політолога Джона Міршеймера, включає загрозу руйнування інфраструктури противника, в той час як заперечення переконує противника в тому, що військових цілей не буде досягнуто, показуючи, як ендшпіль противника не буде досягнутий за рахунок посиленних інтегрованих систем озброєння, спільних бойових дій та високоточної наступальної вогневої потужності. Стимування переносить більш високий ризик та покладає витрати на Китай, одночасно знижуючи ризики для Сполучених Штатів. За словами Стівена Брукса та Вільяма Волфорта, участь США принесла стабільність на стратегічних театрах воєнних дій.

Сполучені Штати мають перевагу над Китаєм майже у всіх сферах політичного життя. США перевершують Китай за валовим внутрішнім продуктом (ВВП), технологіями та військовими витратами. ВВП Китаю становить 15% світового ВВП порівняно з 24% ВВП США.

Сполучені Штати витратили 19 трлн доларів на свої збройні сили з моменту закінчення холодної війни. Ці витрати на 16 трильйонів доларів більші, ніж витратив Китай, і майже стільки ж, скільки становлять сукупні витрати решти світу за той же період.

Штати ведуть звичайні і нетрадиційні війни на всіх континентах. Збройні сили можуть бути розгорнуті в найкоротші терміни у будь-якій точці Землі. Держава підтримує стратегічний світ за допомогою військових баз та оборонних союзів у Європі, на Близькому Сході та в Азії. У світі після закінчення холодної війни Сполучені Штати домоглися панування завдяки повітряно-наземним битвам. Тепер вони перекидають свої військові активи до Індо-Тихоокеанського регіону, готуючись до морської повітряної битви [56, с. 70].

Збройні сили США відіграють центральну роль в економічному стримуванні в той час як комуністична партія Китаю (КПК) набуває легітимності завдяки економічному розвитку. Завдяки цьому у Китаю є всі шанси використовувати зброю масового ураження. Таку, як, наприклад, балістичні ракети.

Однак, використання міжконтинентальних балістичних ракет призведе до масованих ударів у відповідь з боку Сполучених Штатів, що призведе до повного знищення військових та економічних центрів тяжіння Китаю. Для розуміння, крилатий ракетний блок «Томагавк» ВМС США «Морський удар» знищить прибережні міста, такі як Шанхай обличчя землі великі китайські міста. технологічні галузі за лічені години.

Тим не менш, керівництво КПК є недосвідченим у ядерних питаннях, оскільки воно не знайоме зі стратегією ведення ядерної війни, яку практикують Сполучені Штати та Росія. Ядерна політика Китаю ґрунтується на низькорівневому стримуванні, «мінімальному стримуванні», а його ядерний арсенал залишається невеликим та вразливим. Погрожувати Сполученим Штатам 200 ядерними боєголовками – не варіант. Географічно Сполучені Штати та Китай мають схожі розміри. Проте економіка Китаю буде знищена кількома ядерними боєголовками США, оскільки його критично важлива інфраструктура зосереджена на береговій лінії, а не розосереджена як інфраструктура США [57, с. 91].

Подібна війна призведе до втрати китайського експорту в США на суму 310 мільярдів доларів. Дійде і до спаду промислового виробництва, безробіття та інфляції, викличе економічний крах та народну революцію. Як видно з Другої світової війни, Сполучені Штати, в такій ситуації, просто отримають зворотний економічний зиск і виграють від війни, що призведе до високої зайнятості та промислового зростання.

Політика американо-китайських відносин сьогодні значною мірою перешкоджає зусиллям щодо покращення відносин, і жодний терапевт чи зовнішній посередник не можуть допомогти на даний момент. Такий застій не є новим історичним явищем. Два могутні антагоністи переслідують конкуруючі інтереси, відчуваючи себе ущемленими або такими, що наражаються на небезпеку через дії один одного, пояснюючи це банальним реагуванням на недоброзичливість іншого.

Конкуренція та погрози словом та справою посилюються. У таких ситуаціях іноді виникає війна, іноді один або обидва уряди руйнуються або змінюються, а іноді - лідери таємно обговорюють способи зниження напруженості та запевняють один одного в тому, що гіршого не станеться. З Китаєм і Сполученими Штатами сьогодні неможливо з упевненістю передбачити, до чого призведуть конкуренція і загрози, що посилюються з кожним днем.

Якщо і коли лідери США та Китаю вирішать, що їхні інтереси вимагають кроків, щоб зменшити примару наступальної чи ненавмисної війни і, можливо, направити національні ресурси на більш продуктивні цілі, ніж гонка озброєнь, вони закінчать так звану гонку та зрозуміють, що їхні країни взаємно вразливі для ядерної анігіляції і немає технологічного та безпечного виходу із цього стану.

Звичайно, на основі цього визнання їм потім необхідно буде дійти загального визначення стратегічної стабільності, щоб спрямовувати придбання збройних сил на забезпечення основи для взаємовигідної дипломатії. Ці кроки цілком можливі, а неминучих наслідків можна уникнути. Але для того, щоб уникнути війни і щоб відносини були стабільними, повинен мати місце явний розрахунок із взаємною вразливістю і стратегічною стабільністю.

Майбутні відносини між Китаєм та Сполученими Штатами – це одна з мегазмін та мегавикликів нашого часу. Піднесення Китаю — це геополітичний еквівалент танення льодовиків, своєрідні поступові масштабні зміни, які можуть призвести до драматичних поворотів подій [58,с. 260].

Отже, можна зазначити, що світогляд Китаю, як і всіх національних держав, глибоко сформований його минулим. Ця держава є однією з найстаріших цивілізацій у світі, що збереглися, з безперервною письмовою мовою і літературними традиціями протягом декількох тисяч років. Для Китаю слід історії глибокий, як і шрами колективної пам'яті.

А США є державою, яка з кожним днем розвивається найшвидшими темпами. Збройні сили Штатів домінують на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях ведення війни по всьому спектру. Пентагон реалізує складні програми

мережевої війни, такі як Advanced Battle Management System, Project Convergence та Joint All Domain Command and Control.

Китай стурбований смертоносною та розосередженою армією США, оснащеною потужною комбінацією кількості та якості систем озброєння. USN перевершує PLAN по швидкому розгортанню, маневреності та можливостям ведення експедиційної війни. Переважна демонстрація військової сили США з 1945 року є надійним стримуючим фактором для Пекіна.

Навіть після першої війни в Перській затоці Сполучені Штати продемонстрували свою здатність знищувати супротивника за допомогою превентивних ударів, що складаються з систем далекобійної зброї, таких як крилаті ракети, у перші кілька днів війни, не залишаючи противнику часу для удару у відповідь.

За словами американського вченого та письменника Тейлора Фравела, Китай не є військовою наддержавою. Існує не так багато свідчень планів Китаю щодо глобального військового потенціалу нарівні зі Сполученими Штатами. Військова міць Китаю незначна порівняно з колишнім противником Сполучених Штатів Радянським Союзом [59,с. 200].

Вищі ешелони КПК та НВАК визнають військову перевагу США. Китайські вчені, такі як Сюй Жуйке і Сунь Деган, визнають, що Китай є важкоатлетом в економічному плані, але у військовому відношенні залишається напівлегковиком і залишиться таким у найближчі десятиліття.

Більш того, панування США у світі після закінчення холодної війни запобігло Третій світовій війні. Два найбільш ймовірні претенденти на розширення, Північна Корея і Китай, обмежили свої збройні сили в межах своїх кордонів. США зберігають неперевершену військову міць, і Китай неспроможний кинути їм виклик.

3.2. Оптимальний сценарій врегулювання конфлікту

Дві наймогутніші країни досі не в змозі досягти компромісу та домовитись в більшості областей. Та, все ж, це не означає, що вони мають відмовитись від зусиль

та не намагались порозумітись в майбутньому. Можливо, Сполученим Штатам та Китаю слід приділити більше уваги спробам вирішити нагальні проблеми, такі як кібербезпека та уникнення застосування зброї масового ураження, наприклад.

Нинішній президент США Байден вважає за краще використовувати спокійніший і стриманіший тон з Пекіном, з метою уникнути ескалації. Більше того, на відміну від деяких чиновників адміністрації Трампа, команда Байдена чітко дала зрозуміти, що Вашингтон не прагне зміни режиму в Китаї. І хоча Байден критикував Трампа за відсутність у колишнього президента чіткого набору цілей або послідовної міжвідомчої політики для вирішення проблеми Китаю, його адміністрація ще не оприлюднила свою довгоочікувану стратегію (хоча Китай посідає чільне місце у нещодавно опублікованій Індо-Тихоокеанській резолюції). Поки цей документ не буде опублікований, тонкощі планів адміністрації щодо суперництва з Пекіном, а також його кінцева мета залишатимуться нечіткою та незрозумілою.

Чітке формулювання цілей США допомогло б Вашингтону досягти ширшого міжнародного співробітництва з боку союзників і партнерів у вирішенні проблем, які ставить Китай. Це також послужило б лідерам Китаю та США відправною точкою для переговорів про майбутнє двосторонніх відносин.

У Китаї є багато можливостей для більшої саморефлексії. Китайським лідерам слід уважно вивчити, як власна агресивна дипломатія Пекіна, економічне управління державою, нарощування військової могутності та порушення прав людини стривожили та стурбували Сполучені Штати та багато інших країн, особливо в Європі та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні [60].

У багатьох бесідах небагато, якщо такі взагалі були, китайських експертів визнавали, що дії Пекіна відіграли роль у погіршенні американо-китайських відносин. Визнання своєї ролі у завданні шкоди відносинам, а також здатність робити активні кроки для покращення відносин між США та Китаєм стало б важливим початковим жестом з боку Китаю. Більше того, готовність Китаю взяти на себе велику відповідальність за свої дії та змінити свою політику та риторику матиме велике значення для стабілізації двосторонньої динаміки.

Немає жодних сумнівів у тому, що відносини США та Китаю залишаться конкурентними у майбутньому. Однак запобігання тому, щоб двосторонні відносини ставали ще ворожішими та супернішими, має стати спільною метою для обох країн. Байден розуміє це, оскільки під час свого віртуального саміту з Сі він наголосив на важливості створення огорож та налагодження переговорів про стратегічну стабільність між двома урядами.

Впровадження надійних механізмів кризового управління також виявилось б корисним кроком у підвищенні здатності обох країн контролювати ескалацію у разі військового інциденту у морському напрямку та повітряному просторі біля східного та південного узбережжя Китаю.

Вашингтон та Пекін також мають встановити ефективний режим вирішення проблем двосторонніх відносин. Багато спостерігачів наголошують на важливості американсько-китайської співпраці з транснаціональних питань, в яких обидві сторони мають спільні інтереси — серед іншого, зміна клімату, нерозповсюдження ядерної зброї та глобальна охорона здоров'я. підходи Вашингтона та Пекіна до вирішення міжнародних проблем. [62,с. 512]

Дотримуючись цього прагматичного підходу, Сполучені Штати і Китай можуть знайти спосіб покласти край відносинам, що погіршуються, почати зміцнювати добру волю і закласти основу для вирішення більших структурних питань у таких галузях, як торгівля та технології. Це буде мати ключове значення для визначення майбутнього здоров'я та благополуччя відносин США та Китаю у довгостроковій перспективі. Незважаючи на різне мислення та підходи двох країн до двосторонніх відносин, почати з малого може виявитися найкращим методом, за допомогою якого зрештою.

І китайські, і американські фахівці із зовнішньої політики та політики безпеки пишаються своїм тверезим реалізмом. У випадку з китайцями натхнення черпається з творів Сунь Цзи та інших авторів так званих Семи військових класиків. Для американців же це – група з фон Клаузевіца, Е. Х. Карра та Ганса Моргентау.

Немає великої китайської філософської школи, на яку можна було б спертися і яка хоча б віддалено нагадувала ідеалістів чи ліберальних інтернаціоналістів у

західній теорії міжнародних відносин. З цих причин, необхідно щоб будь-яка стратегічна структура вважалася такою, що могла б заслуговувати на довіру в очах Китаю або Америки, незважаючи на їх радикально різний історичний досвід,

Необхідним є «реалістичне» визнання принципово різних національних інтересів, що активно суперечать один одному. Список таких спірних областей в американо-китайських відносинах довгий, але непереборний. Вдалою політикою, яку слід провести між Пекіном та Вашингтоном, було б уточнення змісту такого списку, щоб спочатку домовитися про те, у чому саме вони не погоджуються. Таким чином, цей список є чисто орієнтовним:

1. Суперечливі претензії між Китаєм та Японією у Східно-Китайському морі;
2. суперечливі претензії між Китаєм та іншими державами-претендентами в Південно-Китайському морі;
3. Збереження союзів США в Азії;
4. Військова модернізація Китаю та взаємне спостереження за можливостями один одного;
5. визнання легітимності китайської політичної системи справою, яку має вирішувати китайський народ;

Ці питання слід розглядати як заборонені області у відносинах. Скоріше їх слід визнати серйозними труднощами, але не можна допускати, щоб вони руйнували відносини в цілому. Навіть жахливі обставини, такі як велика криза, вимагають прямого спілкування між двома президентами, щоб пояснити один одному, чому не потрібно ставити під загрозу відносини.

Ці значні питання в американо-китайських відносинах, хоч би якими складними вони не були, можуть бути врегульовані за допомогою загальної стратегічної структури та за наявності загальної політичної волі [65, с. 16].

Однак, такі глибокі «реалістичні» елементи відносин мають супроводжуватися «конструктивною» взаємодією між США та Китаєм у складних сферах їх двосторонньої, регіональної та глобальної взаємодії, де можливий справжній прогрес.

Враховуючи в цілому похмурі припущення про кінцеві стратегічні наміри один одного, існує постійний ризик того, що «гіперреалізм» стане формою пророцтва та що призведе до кризи, конфлікту або навіть війни. Це змусить увесь світ постійно тримати руку на пульсі та боятися навіть мінімальної думки про майбутнє.

Глобальне співробітництво США та Китаю відбувається на тлі наростаючих проблем у міжнародному управлінні та зростаючого інтересу Китаю до реформи світового порядку.

Держави стурбовані зростаючою нездатністю, недієздатністю, а в деяких випадках і дисфункцією низки багатосторонніх установ, включаючи ООН загалом, Всесвітню організацію охорони здоров'я (ВООЗ), Рамкову конвенцію Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (РКЗК ООН), Світову Торгову організацію (СОТ) банк та «Велика двадцятка» у задоволенні очікувань міжнародного співтовариства [67,с. 163].

Невідповідність між зростаючим списком викликів, що стоять перед міжнародним співтовариством, з одного боку, і здатністю як міжнародних інститутів, так і національних урядів ефективно вирішувати їх з іншого, є серйозною проблемою для всіх держав, великих і малих. Це дає можливість спільним ініціативам розробляти та продумувати подальші багатосторонні реформи з боку США та Китаю. Подібні реформи можуть включати в себе такі пункти:

- США та Китай повинні активізувати свою співпрацю всередині та за межами РКІКООН про зміну клімату в 2015 році напередодні Паризької конференції Сторін домовитися про глобально зобов'язуючий договір про зміну клімату. Це має передбачати тристоронню співпрацю з Індією з огляду на історичні застереження Індії про вплив скорочення викидів парникових газів на розвиток.

Якщо США, Китай та Індія можуть виробити спільний підхід до Парижа, то буде глобальна угода. Якщо ні, то не буде. Таке співробітництво також має продовжуватися та активізуватися після Париж у критичний період реалізації національної зміни клімату зобов'язання [72,с. 121].

- США та Китай повинні просувати глобальну ініціативу державних/приватних інвестицій через G20 зі сталого розвитку, енергетичної безпеки (включаючи

відновлювані джерела енергії) та енергоефективність. Це необхідно для боротьби зі зміною клімату.

Це також необхідно, щоб країни, що розвиваються, ухвалили альтернативні енергетичні рішення для ефективної дії зі зміни клімату, які не перешкоджають їх зростанню. Це може також допомогти забезпечити новий двигун для зростання глобальної економіки, якої не вистачало після фінансової кризи;

- У ширшому розумінні США та Китай мають розробити спільну ініціативу щодо активізації «Великої двадцятки» як узгодженого «першокласного інституту глобального економічного управління». І Китай, і США були співзасновниками G20 на найвищому рівні. Водночас вони формалізували довгострокову інституціоналізацію G20 на саміті у 2009 році. П'ять років по тому вона почала втрачати глобальну спрямованість у період глобальної економічної невизначеності, що зберігається. У зв'язку з майбутнім головуванням Китаю в «Групі двадцяти» з'являється нова потреба серйозних реформ;

- США та Китай у рамках реформи ООН мають виступити зі спільною ініціативою у партнерстві з іншими державами-членами щодо реформи єдиної установи ООН як тест того, як можна буде збільшити ефективність та дієвість системи ООН. Є низка інститутів-кандидатів на реформу.

Але, враховуючи недавні кризи у боротьбі з глобальними інфекційними захворюваннями та наслідки безпеки для всіх держав у запобіганні та ефективному врегулюванні таких криз, ВООЗ є очевидним прикладом спільних зусиль [73].

Китай має великий досвід у цій галузі, а його медичний корпус працює в країнах, що розвиваються, більше півстоліття. Перевага медичних дослідницьких та лікувальних закладів США у боротьбі з інфекційними захворюваннями є загально визнаною. Можливість для негайного співробітництва у більш ефективній роботі з цим важливим глобальним суспільним благом є очевидною.

Існує ціла низка різних сценаріїв розвитку американо-китайських відносин. Складність у тому, що вони багато в чому формуються різними припущеннями, різними змінними та їх взаємодією один з одним. Проте, з огляду на те, що відомо з різних інформаційних джерел, можна розробити цілу низку загальних сценаріїв на

найближче десятиліття. По-перше, ми можемо уявити сценарій співробітництва, в якому динаміка все більш глобалізованої економіки та зростаюча взаємозалежність між Сполученими Штатами та Китаєм у різних галузях політики спонукають обидва керівництва уникати будь-якої можливості збройного конфлікту, зосередитись на своїх відповідних пріоритетах внутрішньої політики та підтримувати геополітичний статус-кво в регіоні. Цей сценарій також може передбачати більш узгоджені дії щодо вирішення окремих глобальних проблем, таких як, наприклад, зміна клімату [75].

Можливий другий, більш спільний сценарій, який нагадує більш амбітну та активну версію першого. При цьому і Пекін, і Вашингтон приходять до висновку, що для того, щоб упоратися з низкою глибинних структурних труднощів у відносинах, вони повинні не лише справлятися зі своїми розбіжностями, а й співпрацювати у складних політичних сферах для їх вирішення. Це може включати: двосторонню або багатосторонню угоду про кібербезпеку; узгоджену стратегію щодо Північної Кореї з метою денуклеаризації півострова або ж - спільні рішучі дії та заходи «омолодження» G20. Національне політичне керівництво як у Пекіні, так і у Вашингтоні і ухвалення ними рішення про майбутній напрямок своїх двосторонніх відносин, може мати велике значення, і, можливо, вирішальний вплив на те, який із цих сценаріїв чи поєднання сценаріїв стане більш вірогідним.

Отже, у майбутніх відносинах між Китаєм та Сполученими Штатами немає нічого детерміністського. Лідери повинні ухвалити рішення про підхід та реалізувати його спільно або окремо. Ось чому таким важливим є наратив, який вони використовують для опису своїх відносин один з одним.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження відносин наддержави та потенційної наддержави в умовах становлення сучасної системи міжнародних відносин, було встановлено суть та особливості процесу інформатизації в міжнародному середовищі, надано оцінку впливовості інформаційних ресурсів на розвиток міждержавної комунікації, а також – окреслено основні проблеми американо-китайських відносин на сучасному етапі та визначено оптимальні сценарії врегулювання протистоянь між обраними державами.

Отже, політика американо-китайських відносин нині, значною мірою, перешкоджає зусиллям щодо покращення відносин, і жоден зовнішній посередник не зможе змінити стан справ в даний момент. Адже, дві потужні антагоністичні держави переслідують конкуруючі інтереси, відчуючи себе ущемленими або такими, що наражаються на небезпеку через дії один одного, пояснюють це взаємною недоброзичливістю.

Уряди США та Китаю в найближчому майбутньому мають ресурси, щоб їхні суспільства відчували себе вразливими перед масовим ядерним знищенням. Ці уряди не схильні до саморуйнування, а тому вони заохочують запобігання переростання конкуренції у збройний конфлікт, що може призвести до ядерної війни.

Конструкти стратегічної стабільності та взаємної вразливості можуть суттєво допомогти, якщо обидва уряди приймуть їх і однаково інтерпретують, або, навіть, якщо лідери двох країн точно зрозуміють, як вони різняться у своїх поглядах на них.

Суб'єкти, які хочуть підсилити чи стабілізувати конкуренцію, можуть вжити односторонніх заходів, що свідчатиме про доброзичливі наміри та зміцнить взаємну довіру.

Щоб створити ще більшу стабільність, актори можуть домагатися передбачуваності, яку можуть забезпечити узгоджені заходи зміцнення довіри та обмеження. Переговори можуть допомогти перевірити чи продемонструвати – чи справді конкуренти обороняються, а не шукають військових засобів, щоб порушити статус-кво.

Якщо одна сторона відкидає розумно зважені пропозиції або, що ще більш показово, навіть не бажає їх вивчати, інші можуть зробити висновок про те, що вона не зацікавлена в стабільності. З іншого боку, якщо про обмеження можна домовитися та підтримувати їх, вони забезпечують передбачуваність, що підвищує стабільність. Така передбачуваність може переконати кожен із сторін у тому, що вона матиме час відреагувати, якщо інша – стане агресивнішою.

Контроль над озброєнням може також обмежувати або скорочувати військові витрати та потенційні збитки, що можуть бути завдані у разі війни. Те ж саме стосується факту, що Сполучені Штати, їхні союзники та Китай ще не створили основних умов, необхідних для встановлення договірних обмежень, особливо контролю над ядерними озброєннями.

Інтенсивні зусилля Китаю, спрямовані на скорочення давнього розриву між його ядерним арсеналом та Сполучених Штатів, роблять державу більш вимогливою. Але, не зважаючи на десятилітні запрошення до ядерного діалогу, досі не вдалося запропонувати нічого, що могло би переконати китайських лідерів побачити вигоду в участі в контролі над озброєннями.

Щоб створити альтернативу необмеженій гонці озброєнь і, в гіршому випадку, нестабільності, Китай, Сполучені Штати та їхні союзники повинні спочатку отримати базову впевненість у тому, що вони розуміють основні інтереси один одного і, чи будуть вони використовувати військову силу для їхнього досягнення і коли саме.

Жодна зі сторін не збирається вести переговори про контроль над озброєннями або іншим чином зменшувати загрози, які вона становить, якщо вона не має впевненості в тому, що відповіді на ці питання є прийнятними або можуть бути пом'якшені невійськовими засобами.

Існує ціла низка різних сценаріїв розвитку американо-китайських відносин. Складність у тому, що вони багато в чому формуються під впливом різних припущень, різними змінними та завдяки взаємодії одного з другим. Проте, з огляду на те, що відомо з різних інформаційних джерел, можна розробити цілу низку загальних сценаріїв на найближче десятиліття.

Оптимальним сценарієм подальших двосторонніх відносин є сценарій співробітництва, де зростаюча взаємозалежність між Сполученими Штатами та Китаєм у різних сферах політики спонукає керівників обох держав уникати будь-якої можливості збройного конфлікту, зосередитись на своїх відповідних пріоритетах внутрішньої політики та підтримувати геополітичний статус-кво в регіоні. Важливою є розробка спільної стратегії на майбутнє. Дві найсильніші держави мають співпрацювати та підштовхувати інших робити це у майбутньому, а не ворогувати та нести за собою лише війни та руйнування.

Цей сценарій також може передбачати більш узгоджені дії щодо вирішення окремих глобальних проблем. Подібна поведінка з боку обох держав – не просто покладе кінець постійній ворожнечі між ними, але й стане поштовхом до стриманої, організованої та успішної політики щодо майбутніх відносин між двома наймогутнішими державами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Role of the Media in International Relations // Journal of International Relations and Foreign Policy. URL: http://jirfp.com/journals/jirfp/Vol_4_No_2_December_2016/3.pdf (accessed: 24.09.2022).
2. Information in international relations // Digital commons. URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5138&context=libphilprac> (accessed:24.09.2022).
3. The U.S. Department of State manages America's relationships // Journal of International Relations and Foreign Policy. URL: <https://2009-2017.state.gov/r/pa/ei/rls/dos/107330.htm>
4. Strategies, and Military Defeats, Palgrave Macmillan Seib, P. Al Jazeera English: Global News in a Changing World // NY: Palgrave Macmillan. URL: https://www.academia.edu/31147479/Book_Review_Phillip_Seib_ed_Al_Jazeera_English_Global_news_in_a_changing_world
5. Street, J., 2013. Mass Media, Politics, and Democracy // New York: Palgrave Macmillan. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349-14821-9_10
6. McGlinchey, S. 2017. International relations // E-International Relations Publishers. URL: http://eprints.lse.ac.uk/35988/8/Besley_Mass-Media-and-Political-Accountability.pdf
7. Interstate relations // Theories of International Relations. URL: <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=91182> (accessed: 27.09.2022).
8. Weiss, Norman: Origin and further developmnet. In: Stefanie Schmahl – Marten Breuer (eds.): The Council of Europe: Its Law and Policies. Oxford University Press, Oxford. 2017. - 56p.
9. Sheehan, M. (2015). International Security: and Analytical Survey. London: Lynne Rienner Publishers.
10. Theohary C.A. Information Warfare: Issues for Congress. Washington, DC: Congressional Research Service, 2018.

11. The Cyber Threat (Shawn Henry): Part 1. On the Front Lines with Shawn Henry // Federal Bureau of Investigation. URL: http://www.fbi.gov/news/stories/2012/march/shawnhenry_032712 (accessed: 05.10.2022).
12. What Happens When China Leads the World // The Atlantic. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2020/10/what-kind-superpower-will-china-be/616580/> (accessed: 05.10.2022).
13. The State of U.S.-China Relations // Willson Center. URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/the-state-us-china-relations> (accessed: 10.10.2022).
14. Wang Baocun, Li Fei. Information Warfare // Federation of American Scientists. URL: https://fas.org/irp/world/china/docs/iw_wang.htm (accessed: 10.10.2022).
15. Lotrionte C. Countering State-Sponsored Cyber Economic Espionage Under International Law // North Carolina International Law and Commercial Regulation. 2014. Vol. 40. № 2. P. 443–541.
16. Kurlantzick J. How China Is Interfering in Taiwan’s Election // Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/in-brief/how-china-interferingtaiwans-election> (accessed: 15.10.2022).
17. Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2013. Annual Report to Congress. Washington, DC: Office of the Secretary of Defense, 2013.
18. Graber D. Media Power in Politics / D. Graber. – 6th ed. – Washington, D.C. : CQ Press, 2011. – 466 p.
19. Iasiello E. China’s Three Warfares Strategy Mitigates Fallout from Cyber Espionage Activities // Journal of Strategic Security. 2016. Vol. 9. № 2. P. 45–69
20. Joske A. Picking Flowers Making Honey. The Chinese military’s collaboration with foreign universities // The Australian Strategic Policy Institute. URL: <https://www.aspi.org.au/report/picking-flowers-making-honey> (accessed: 20.10.2022).
21. Superpower. Political science // Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/superpower> (accessed: 22.10.2022).
22. Simmons, Beth A. International Studies in the Global Information Age. International Studies Quarterly. 2011. №55(3), pp.589-99.

23. Arquilla, J. Introduction: thinking about information strategy. In *Information strategy and warfare : a guide to theory and practice*, ed. D.A. Borer. London: Routledge.
24. Clarke R.A. *How China Steals Our Secrets*. – New York City, NY, USA // The New York Times. URL: http://www.nytimes.com/2012/04/03/opinion/how-china-steals-our-secrets.html?_r=2&scp=2&sq=richard%20a%20clarke&st=cse&, open source (accessed: 22.10.2022).
25. Vasilyeva I. Thirst for information: The growing pace of information warfare and strengthening positions of Russia, the USA and China / I. Vasilyeva, Y. Vasilyeva // *Proceedings of the 8th International Conference on Information Warfare and Security*, Denver, USA: Academic Conferences International Limited, 2013. – P. 215–220.
26. US Armed Forces et al. Joint Publication 1, Doctrine for the Armed Forces of the United States. – Washington DC, USA // US Armed Forces. URL: http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf, open source (accessed: 22.10.2022).
27. Weiguang S. Focus of Contemporary World Military Revolution – Introduction to Information Warfare. – China: The People's Liberation Army Daily (Jiefangjun bao), 1995. – P. 6–10.
28. James M. Acton, Thomas D. MacDonald, and Pranay Vaddi, *Reimagining Nuclear Arms Control: A Comprehensive Approach* // Carnegie Endowment for International Peace. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/12/16/reimagining-nuclear-arms-control-comprehensive-approach-pub-85938> (accessed: 25.10.2022).
29. Andrew F. Krepinevich, Jr., “The New Nuclear Age: How China’s Growing Nuclear Arsenal Threatens Deterrence” // Foreign Affairs. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2022-04-19/new-nuclear-age> (accessed: 25.10.2022).
30. Ariel E. Levite, Lyu Jinghua, George Perkovich, Lu Chuanying, Xu Manshu, Li Bin, and Yang Fan, “China-U.S. Cyber-Nuclear C3 Stability” // Carnegie Endowment for International Peace. URL: <https://carnegieendowment.org/2021/04/08/china-u.s.-cyber-nuclear-c3-stability-pub-84182> (date of accessed: 25.10.2022).

31. Michael E. O’Hanlon, “Can China Take Taiwan? Why No One Really Knows” // Security, Strategy, and Order. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2022/08/Can-China-Take-Taiwan-v5.pdf>. (accessed: 25.10.2022).
32. Brad Roberts, “Emerging Challenges to Strategic Stability” (informal remarks, Conference on Nuclear Deterrence and Strategic Stability: What Have We Learned, University of Virginia, March 16–18, 2022).
33. Informatisation // Foreign Policy. URL: <https://zn.ua/WORLD/smohut-li-ssha-pobedit-v-informatsionnoj-vojne-s-rossiej-i-kitaem-foreign-policy.html>.(accessed:25.10.2022).
34. Ronald O'Rourke, U.S. Role in the World: Background and Issues for Congress (Washington, DC: Congressional Research Service, 2021), 1–2.
35. “Defense Spending by Country 2021” // World Population Review. URL: <https://worldpopulationreview.com/> (accessed: 30.10.2022).
36. Hans M. Kristensen and Robert S. Norris, “Chinese nuclear forces, 2011,” *Bulletin of the Atomic Scientists* 67, no. 6 (2011): 81–87.
37. The Implications of Cyber-Attacks // Diplomatic courier. URL: <https://www.diplomaticcourier.com/posts/implications-cyber-attacks-governments> (accessed: 30.10.2022).
38. U.S. government and cyber crime // Statistics & Facts. URL: <https://www.statista.com/topics/3387/us-government-and-cyber-crime/#dossierKeyfigures> (accessed: 30.10.2022).
39. New Technologies as a Factor of International Relations // Cambridge scholars. URL: <https://www.cambridgescholars.com/resources/pdfs/978-1-4438-9111-0-sample.pdf> (accessed: 30.10.2022).
40. Technology and international relations // The international Spectator. URL: <https://www.iai.it/en/technology-and-international-relations-tech-ir> (accessed: 30.10.2022).
41. Sharma A. Cyber Wars: A Paradigm Shift from Means to Ends// *The Virtual Battlefield: Perspectives on Cyber Warfare*. – Amsterdam, Netherlands: IOS press, 2009. – Vol. 3. – P. 3–17.

42. US Department of Defense et al. Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China. – Washington DC, USA: US Department of Defense, 2015

43. Clarke R.A. How China Steals Our Secrets. – New York City, NY, USA // The New York Times. URL: http://www.nytimes.com/2012/04/03/opinion/how-china-steals-our-secrets.html?_r=2&scp=2&sq=richard%20a%20clarke&st=cse&, open source (accessed: 30.10.2022).

44. US Armed Forces et al. Joint Publication 1, Doctrine for the Armed Forces of the United States. – Washington DC, USA // US Armed Forces. URL: http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf, open source (accessed: 30.10.2022).

45. US Department of Defense et al. The Department of Defense Cyber Strategy. – Washington DC, USA // US Department of Defense. URL: http://www.defense.gov/Portals/1/features/2015/0415_cyberstrategy/Final_2015_DoD_CYBER_STRATEGY_for_web.pdf, open source (accessed: 31.10.2022).

46. A quick guide to the US-China trade war // BBC. URL: <https://www.bbc.com/news/business-45899310> (accessed: 31.10.2022).

47. US-China Relations: From Cooperating Rivals to Competing Rivals // The Diplomat. URL: <https://thediplomat.com/2018/08/us-china-relations-from-cooperatingrivals-to-competing-rivals/> (accessed: 31.10.2022).

48. News. Washington // The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/federal-eye/wp/2015/07/09/hack-of-security-clearancesystem-affected-21-5-million-people-federal-authorities-say/>(accessed: 31.10.2022).

49. Kissinger H. A. The Future of US-China Relations // Foreign Affairs. URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-us-chinese-relations> (accessed: 31.10.2022).

50. “Пронь” С.” В. Міжнародні відносини та зовнішня політика: Навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2019. 140 с.

51. «Вишневецький» М. «Л. Про доктрину «американського світового лідерства». США, Канада : економіка, політика, культура.№ 9. С. 68-82.

52. Шевчук О. В. Китай у зовнішньополітичній стратегії США. Наукові праці Чорноморського державного університету, 2012. 217с.
53. Шарич М. Китай позбавить США статусу супердержави // DW. URL: <http://www.dw.com/ua/коментар-китай-позбавить-сша-статуса-наддержави/a-41338035> (accessed: 05.11.2022).
54. Труш С. Відносини КНР та США в економічній сфері: двосторонні зв'язки та багатосторонні економічні проекти // Порівняльна політика та геополітика. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/otnosheniya-knr-i-sshav-ekonomicheskoy-sfere-dvustoronnie-svyazi-imnogostoronnie-ekonomicheskije-proekty> (accessed: 05.11.2022).
55. Городня “Н.” Д. Східна Азія у зовнішній політиці США: монографія. К.: «Прінт-Сервіс», 2014. 528 с.
56. Буравкова А. Г. Американська політика стримування і залучення КНР за президентства В. Клінтона і Дж. В. Буша. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 116 (частина 1), 2013. С. 86–92
57. Тихомирова, Є. Б. Українська американістика: політологічний дискурс / Є. Б. Тихомирова // *Актуальні проблеми міжнародних відносин* : [Зб. наук. пр.] / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – К.: 2016. – № 107. - Ч. 1. - С. 90-96.
58. Курнишова Ю. Америко-китайське суперництво на сучасному етапі: тенденції та особливості / Ю. В. Курнишова // *Стратегічні пріоритети*. – 2017. – № 2. – С.257-265
59. Бжезінський З. Вибір. Світове панування чи глобальне лідерство. - М: Міжнародні відносини. - 2010.- с. 288
60. Шергін С. Парадигмальна еволюція в політології міжнародних відносин // *Міжнародні відносини*. URL: http://cathedra.io.ua/s424830/sergiy_shergin._paradigmalna_evolyuciya_v_politologii_mijnarodnih_vidnosin (accessed: 05.11.2022).
61. Christensen Thomas J. The Advantages of an Assertive China: Responding to Beijing's Abrasive Diplomacy // Brookings. URL:

<http://www.brookings.edu/research/articles/2011/03/china-christensen> (accessed: 05.11.2022).

62. Фесенко М. В. Консолідація суб'єктів світ-системи у розбудові нового міжнародного порядку. – К.: Центр вільної преси, 2015. – 527 с.

63. National Security Strategy of the United States // Washington: White House. URL: <http://nssarchive.us/national-security-strategy/>

64. The United States and Southeast Asia Toward a Strategy of Enhanced Engagement// Conference report. URL: <http://www.csis.txt.pdf> (accessed: 05.11.2022).

65. Globalism and Interdependence. Address to the Forty-eight Session of the United Nations General Assembly. New York, New York, September 27// Clinton, Bill. The Clinton Foreign Policy Reader: Presidential Speeches with Commentary. – Armonk, N.Y., 2020. –P.14-19

66. Christensen Thomas J. The Advantages of an Assertive China // Council on Foreign Relations. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/east-asia/2011-02-21/advantages-assertivechina> (accessed: 05.11.2022).

67. The Rise of China. Essays on the Future Competition / Ed. by Gary J.Schmitt. – N.Y., London: Encounter books, 2019. – 192 p.

68. Шахматенко Р. С., Шергін С. О. 21-й саміт АТЕС на Балі: цілі пріоритети розвитку за умов кризи глобалізації / Р. С. Шахматенко // Зовнішні справи. – 2013. – № 11. – С. 22-25.

69. Барщевський Є. І. «Еволюція АСЕАН в контексті глобалізаційних викликів ХХІ ст.» – Дис... канд.– політ. наук: 23.00.04 / Є. І. Барщевський. – Чорноморський державний університет ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2015. – 205 с.

70. Kissinger Henry A. Conflict Is a Choice, Not a Necessity // The Future of U.S. URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/137245/henry-a-kissinger/the-future-of-uschinese-relations> (accessed: 05.11.2022).

71. Keohane R. Hegemony and After: Knowns and Unknowns in the Debate Over Decline // Hegemony and After. URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/137690/robert-o-keohane/hegemony-and-after> (accessed: 05.11.2022).

72. Гревцова А. Н. Південно-Східна Азія як арена протистояння китайських та американських геостратегічних інтересів / А.Н. Гревцова // Молодий вчений, 2012. – № 4. – С. 120 – 123.

73. Yakubovskiy, S., Rodionova, T., Kyfak, A. Inflow of Foreign Capital as a Factor of the Development of Current Accounts of the Eastern European Countries. Journal Transition Studies Review, 2019, No.26(2), pp. 3H14. doi: 10.14665/1614H4007H26H001

74. The balance: US Trade Deficit With China // The Balance. URL: <https://www.thebalance.com/uHsHchinaHtradeHdeficitHcausesHeffectsHandHsolutionsH3306277#causes> (accessed: 05.11.2022).

75. Hosain, Sajjad and Hossain, Saddam, USHChina Trade War: Was It Really Necessary? (March 14, 2019). International Journal of Business and Economics, Vol. 4, No. 1, 2019, pp. 21H32.

76. Leshenko L. civilizational framework of partnership and competition between East and West // Study of World Politics. – Issue 1 (62). – К., 2013. – P. 124-136.

77. Вовчук Л., Бойко А. Погіршення відносин між США та КНР під час світової пандемії. 2021 // Старожитності Лукомор'я. URL: <http://www.lukomor.mosk.mksat.net/index.php/lukomor/article/view/84> (дата звернення: 11.11.2022).

78. Вишневська І.Г. Форми і функції стратегії стримування та залучення Китаю в зовнішній політиці США // ELAKPI. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/17007> (дата звернення: 11.11.2022).

79. Allison G. The Thucydides Trap: Are the U.S. and China Headed for War // The Atlantic. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/united-states-china-war-thucydides-trap/406756/> (accessed: 11.11.2022).

80. Biden and Xi discuss Taiwan amid spike in cross-strait tensions // Aljazeera. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/6/biden-and-xi-discuss-taiwan-amid-spike-in-cross-strait-tensions> (accessed: 11.11.2022).